

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VI Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 24.10.2017, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (472 SE) esimene lugemine

2. 10:29 Kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu (491 SE) kolmas lugemine

3. 10:32 Riigikogu avalduse "Iraagi Kurdistani iseseisvusreferendumi puhul" eelnõu (516 AE) esimene lugemine

4. 11:22 Perekonnaseisutoimingute seaduse ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (511 SE) esimene lugemine

5. 11:41 Konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõu (508 SE) esimene lugemine

6. 11:47 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (484 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame täiskogu VI istungjärku 6. töönädala teisipäevast istungit. Nüüd on aeg eelnõude ja arupärimiste üleandmiseks. Seda initsiatiivi ma ei näe. Palun, kohaloleku kontroll!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 72 rahvasaadikut.

1. 10:01 Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (472 SE) esimene lugemine

10:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on õiguskomisjoni algatatud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 472 esimene lugemine. Palun kõnepulti ettekandjaks õiguskomisjoni esimehe Jaanus Karilaidi!

10:01 Jaanus Karilaid

Juhataja! Head kolleegid! Oleme välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu esimese lugemise juures. Kõigepealt selle seaduseelnõu tagamaadest. Justiitsministeerium pöördus kahel korral kirjalikult õiguskomisjoni poole palvega algatada välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muudatused. Esimesel korral palus justiitsminister liita muudatused valitsuse algatatud karistusseadustiku ja välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõuga 385, teisel korral aga valitsuse algatatud karistusseadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga 328. Õiguskomisjon arutas justiitsministri ettepanekuid 2017. aasta kevadel: 3. aprillil ning 11., 16. ja 29. mail. Komisjon leidis, et muutmissettepanekuga ei saa täiendada juba menetluses olevaid eelnõusid. Seepärast arutas õiguskomisjon 16. ja 29. mail justiitsministri ettepanekute algatamist eraldi seadusmuudatustena. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse kohaselt on võimalik pagulasseisund kehtetuks tunnistada, kui välismaalase suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus esimese astme kuriteos.

Paragrahvi 50 lõike 2 punkt 2 võimaldab välismaalast välja saata olukorras, kus tema elu või vabadus on ohus mingisse rassi, rahvusesse või usku või sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste tõttu, juhul kui välismaalase suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus esimese astme kuriteos. Seega piisab kehtiva regulatsiooni kohaselt pagulasseisundi kehtetuks tunnistamiseks ning välismaalase välja- ja tagasisaatmiseks süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisest kuriteos, millega on isikule raskeima karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus.

Aga pagulasseisundi konventsiooni artikli 33 kohaselt on isiku väljasaatmine võimalik siis, kui välismaalane on kohtuotsuse alusel mõistetud süüdi eriti raske kuriteos ja on seetõttu ühiskonnale ohtlik. Pagulasseisundi konventsioon kasutab sõnastust "eriti raske kuritegu", täpsustamata, millised kuriteod sellise määratluse alla kuuluvad. Samuti ei ole seda mõistet seotud kuriteo raskusastmega. "Eriti raske kuriteo" tõlgendamisel on sellisteks kuritegudeks peetud näiteks vägistamist, tapmist ja röövimist.

Eesti karistusseadustiku kohaselt ei kvalifitseeru näiteks vägistamine esimese astme kuriteoks, kuigi tegemist on pagulasseisundi konventsiooni mõttes eriti raske kuriteoga. Mitmed muudki rasked isikuvastased kuriteod, nagu kehaline väärkohtlemine, alaealisevastased kuriteod, narkokuriteod, väljapressimine ja üldohtlikud kuriteod, on teise astme kuriteod. Seega ei võimalda kehtiv regulatsioon reageerida olukordadele, kus välismaalase toimepandud kuritegu ei kvalifitseeru esimese astme kuriteoks, kuid on oma olemuselt siiski raske.

Seetõttu nähakse muudatusettepanekutega ette pagulasseisundi kehtetuks tunnistamise ning välja- ja tagasisaatmise võimalus olukorras, kus välismaalast on karistatud tahtliku isikuvastase, alaealisevastase, narkootikumidega seotud või üldohtliku kuriteo, väljapressimise või esimese astme kuriteo eest vangistusega. Esitatud ettepanekud tagavad kooskõla viidatud direktiivi ja pagulasseisundi konventsiooniga ning võimaldavad reageerida olukordadele, kus välismaalane on toime pannud eriti raske kuriteo ning kujutab endast ohtu ühiskonnale.

Õiguskomisjoni aruteludest 16. ja 29. mail. Tõusis küsimus, kui palju on pagulasstaatust omavaid isikuid ja kui palju on taotletud selle staatuse kehtetuks tunnistamist. Samuti küsiti, mida nende ettepanekute, selle seaduse vastuvõtmine juurde annab. Siseministeeriumi esindaja selgitas, et 2016. aasta lõpuks oli Eestis 329 rahvusvahelise kaitse saanud isikut. Pagulasseisundi kehtetuks tunnistamise menetluses on praegu kolm. Nendest ükski ei ole otseselt seotud kuritegudega riigi julgeoleku vastu. Kui me räägime pagulasseisundi kehtetuks tunnistamisest, siis enamiku isikute puhul on tegemist taotluse aluseks oleva kaitsevajaduse lõppemisega.

Millised on need kolmandad riigid, kuhu võiks neid saata? Siseministeeriumi esindaja selgitas, et ükskõik millisesse turvalisse kolmandasse riiki. Euroopa Liidus kehtestatud turvaliste päritoluriikide nimistu rakendub kõikidele liikmesriikidele. Eesti on sellesse nimistusse lisanud ka näiteks Venemaa, mida me käsitleme turvalise kolmanda riigina, kuhu on võimalik isikut välja saata. Turvaline kolmas riik võib olla ka näiteks Egiptus. Valik sõltub pigem isiku perekondlikest suhetest ja sellest, kas konkreetset riigil on mingisugune põhjus teda vastu võtta.

Eelnõu sai õiguskomisjonis 7 poolthäält. Raivo Aeg, Olga Ivanova, Toomas Paur, Hardi Volmer, Liisa Oviir, Jaanus Karilaid ja Uno Kaskpeit toetasid selle eelnõu saatmist esimesele lugemisele. Vastu olid Urve Tiidus, Valdo Randpere ja Hanno Pevkur. Nii et õiguskomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu esimene lugemine ja see lõpetada. Aitäh!

10:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimuste vooru avab Peeter Ernits.

10:07 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tahaks natukene avada seda põhjust, miks Eesti õigusruumis, karistusseadustikus ei ole vägistamine, lapseealise seksuaalne ahvatlemine ja muud sellised asjad esimese astme kuriteod. Kas see on mingi liberaalne lähenemine ja kas see on normaalne?

10:08 Jaanus Karilaid

Aitäh küsijale! Sel teemal on kahtlemata väga tõsiseid debatte peetud. See eelnõu keskendub eelkõige välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse sätetele, §-dele 49 ja 50. Karistusseadustiku võib

eraldi avada, kui soovi on – teha ettepanekuid, vaielda kuriteokataloogide üle ja hakata neid ümber tõstma. Kui kellelgi on motiiv ja vajadus, siis on see diskussioon igati võimalik, aga selle eelnõu raames seda ei arutatud.

10:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Ammas.

10:09 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja, kas sa võiksid palun lühidalt öelda peamised argumendid, millest tulenes osa komisjoni liikmete vastuseis eelnõule?

10:09 Jaanus Karilaid

Põhivastuseis oli seotud seaduse praktilise rakendatavusega, et kuidas leida see kolmas riik, kuhu saata inimene, kellelt on pagulasstaatuse ära võetud. Praktika ei ole näidanud, et seda oleks leitud. Eelnõu peamine motiiv on kantud sellest, et Genfi konventsiooni protokoll punkt 33 annab võimaluse täpsemalt sisustada riigisisesed õigusakte selles küsimuses, mis on eriti ohtlik kuritegu. Me laiendame pagulasstaatuse äravõtmise aluseid. Aga kriitikute põhiline vastuväide oli see, et väljasaatmine on praktikas suhteliselt keeruline.

10:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh, austatud ettekandja! Põhiseaduskomisjoni ettekande teeb selle komisjoni liige Jaak Madison.

10:10 Jaak Madison

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas käesolevat päevakorrapunkti teisipäeva, 10. oktoobri istungil, millest võtsid osa Jüri Adams, Arto Aas, Helmut Hallemaa, Ivari Padar, siinkõneleja, Lauri Luik, Mart Nutt, Peeter Ernits ja Tiit Terik ning puudus Kalle Laanet. Kohale olid kutsutud algataja esindaja, Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna juhataja asetäitja Liana Roosmaa, sama osakonna õigusnõunik Doris Uudelt ning Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Liis Piilberg.

Algatuseks. Algataja esindaja tutvustas komisjonile õiguskomisjoni algatatud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu ning selgitas, et kehtiv regulatsioon ei võimalda pagulasseisundi kehtetuks tunnistamist olukorras, kus isiku toimepandud kuritegu ei kvalifitseeru esimese astme kuriteoks, kuid on olemuselt siiski eriti raske kuritegu. Seetõttu soovitakse eelnõuga luua võimalus Eesti ühiskonnale ohtliku välismaalase pagulasseisundi kehtetuks tunnistamiseks ning tema välja- või tagasisaatmiseks olukorras, kus pagulasseisundi saanud välismaalast on karistatud tahtliku isikuvastase, alaealisevastase, narkootikumidega seotud või üldohtliku kuriteo, väljapressimise või esimese astme kuriteo eest vangistusega.

Liis Piilberg lisas, et välismaalase tahtliku kuriteo eest vangistusega karistamine ei tähenda automaatselt pagulasseisundi kehtetuks tunnistamise või välja- või tagasisaatmise lubatavust, vaid tuleb täiendavalt hinnata, kas välismaalast saab pidada ohtlikuks Eesti ühiskonnale. Seda nõuab ka pagulasseisundi konventsioon. Kehtiva välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse kohaselt on võimalik pagulasseisund kehtetuks tunnistada, kui välismaalase suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus esimese astme kuriteos. Tema ohtlikkust ühiskonnale ei hinnata ning see on konventsiooniga vastuolus. Marko Pomerants küsis, kas võib öelda, et tegelik vastuolu kõnealuse seaduse ja konventsiooni vahel puudub ning vaatamata kuriteo tõsidusele ei peaks inimest riigist välja saatma, sest olukord päritoluriigis seda ei võimalda. Liana Roosmaa vastas, et kuriteo tõsidusest hoolimata kehtib kõigi pagulaste puhul tagasisaatmise lubamatus olukorras, kus isikut ähvardab päritoluriigis tagakiusamine, surmanuhtlus või tähtajatu vangistus. Ühiskonnaohtlikkust võetakse küll arvesse, kuid kõik konventsiooniga ühinenud riigid peavad pagulase suhtes väljasaatmiskeeldu kohaldama.

Liana Roosmaa tõi näite, et kui Eesti vanglast vabaneb kuriteo eest karistust kandnud Süüria päritolu pagulane, siis ei ole Eesti riigil võimalust teda välja saata. Lisaks ei ole mõistlik temalt pagulasstaatust ega elamisluba ära võtta, sest sellisel juhul muutub ta illegaalsiks, kellel pole õigust riiklikele toetustele, kelle üle järelevalve muutub keerulisemaks ja kelle retsidiivsus ilmselt ka kasvab. Isik asub illegaalselt tööle, satub kodutute varjupaika – sellisel juhul ei ole kindlasti tegemist olukorraga, kus me suudame

inimese tegevust parimal viisil kontrollida. Marko Pomerants sõnas, et regulatsioon viiakse vastavusse konventsiooniga, kuid kuna inimese tagasisaatmine päritoluriiki ei ole võimalik, siis tegelik olukord sellest ei muutu. Liana Roosmaa vastas, et nii see ongi.

Mart Nutt märkis, et põhiseaduskomisjon määrati eelnõu juhtivkomisjoniks eelkõige seetõttu, et eelnõu puudutab välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise temaatikat, kuid sisust lähtuvalt võiks eelnõu menetleda pigem õiguskomisjon, kuna tegemist on kuritegude kataloogi küsimusega. Mart Nutt lisas, et Genfi konventsiooni kohaselt ei anna riik kellelegi pagulasseisundit, vaid see tuvastatakse vastavalt konventsioonis toodud kriteeriumidele. Tuvastatud kriteeriumi tühistamine on võimalik vaid juhul, kui olukord päritoluriigis muutub ning inimene enam kaitset ei vaja. Terminoloogiliselt ei saa seda regulatsiooni ehitada üles põhimõttele, et võtame pagulasseisundi ära. Pagulasseisundi tuvastamise järel antakse isikule elamisluba, mida on võimalik ära võtta.

Mart Nutt lisas veel seda, et Genfi pagulasseisundi konventsiooni artikkel 33 sätestab välja- ja tagasisaatmise lubamatuse, mille kohaselt ei saada osalisriik pagulast oma territooriumilt välja ega tagasi mis tahes viisil selle territooriumi piiridele, kus tema elu või vabadus on ohus. Konventsioonis on üsna ammendavalt välja toodud, millistel alustel on võimalik keelduda pagulasseisundi tuvastamisest ja selle alusel elamisloa andmisest. Näiteks, kui isik on pannud toime sõjakuriteo või inimsusvastase kuriteo. See on kaalumise koht, kas inimene liigitub sinna alla või mitte. Samuti rõhutas Mart Nutt, et praktikas ei ole võimalik täita konventsiooniga vastuolus olevaid seadusi. Konventsioonist tuleb kinni pidada, kui just ei teki mõtet seda denonsseerida. Selle ideega ei ole veel keegi välja tulnud.

Marko Pomerants võttis kokku eelnevalt esitatud seisukoha, mille kohaselt ei ole võimalik kõnealuse eelnõu § 49 lõikes 3 kasutada sõnastust "Politsei- ja Piirivalveamet võib pagulasseisundi kehtetuks tunnistada". Mart Nutt ütles, et Politsei- ja Piirivalveamet võib pagulasseisundi tuvastada või mitte tuvastada. Kui leitakse, et isik ei vasta pagulasstaatuse kriteeriumidele, siis ta kaitset ei saa ja menetlus lõpetatakse. Ehk see puudutab olukorda, kui isik on enne Eestisse tulekut mingi teo sooritanud. Teine olukord on siis, kui isik on juba Eestis. Politsei- ja Piirivalveamet ei saa pagulasseisundit kehtetuks tunnistada enne, kui inimene on kuriteo sooritanud. Kui isik on kuriteo sooritanud, on ta juba Eesti riigis ning tal on olemas pagulasseisund.

Liana Roosmaa lisas, et lisaks pagulasseisundi konventsioonile reguleerib kogu temaatikat ka kvalifikatsioonitingimuste direktiiv 2011/95, mis varjupaigareformiga muutub otsekohalduvaks määruseks. See tähendab, et poolteise kuni kahe aasta jooksul peab seadust igal juhul muutma. Liana Roosmaa lisas, et ta ei ütleks, et kehtiv regulatsioon oleks konventsiooniga vastuolus. Eesti on riigisiseses õiguses kehtestanud konventsioonis sätestatud sisustamata õigusmõiste "eriti raske kuritegu" asemel "esimese astme kuritegu". Konventsioon ei keela meil esitada endale kõrgemaid menetlus- ja kvalifitseerimisnõudeid.

Marko Pomerants küsis, kas Politsei- ja Piirivalveametil on praegu õigus pagulasstaatust kehtetuks tunnistada. Liana Roosmaa vastas, et teatud alustel on pagulasseisundi kehtetuks tunnistamine võimalik. Näitena võib tuua olukorra, kus elamisloa pikendamise menetluses ilmnevad asjaolud, mis esialgses menetluses ei ilmnenu. Sellisel juhul on esimene otsus tehtud vale või ebapiisava info alusel ning pagulasseisundi võib tunnistada kehtetuks. Praktikas tähendab kaitse äravõtmine enamasti seda, et kaitse andmise alused on kadunud, isikul on võimalik pöörduda tagasi päritoluriiki või ta on ise vabatahtlikult juba tagasi pöördunud. Kui isik pöördub tagasi riiki, mille eest ta on kaitset palunud, siis ei ole kaitse andmise alused enam relevantssed.

Arto Aas küsis, kui palju saadetakse Eestist kuriteo sooritamise tõttu välja Venemaa Föderatsiooni või teiste riikide kodanikke, keda on Eestis tunduvalt rohkem kui süürlasi. Liana Roosmaa vastas, et ta ei oska täpset numbrit öelda. Isikute väljasaatmisega Venemaa Föderatsiooni on esinenud probleeme, kuid see ei ole massiline. Enamasti on võimalik isikut tõendava dokumendi alusel tõendada, et tegemist on Venemaa kodanikega, ja Venemaal on kohustus nad tagasi võtta. Probleemsed on just need isikud, kellel ei ole isikut tõendavat dokumenti ning keda Venemaa ei soovi vastu võtta. Marko Pomerants sõnas, et tõrked tekivad eelkõige siis, kui vastuvõtjariik ei ole aldis inimesi vastu võtma. Proua Roosmaa täpsustas, et kokkuleppe alusel on isikul võimalik kanda karistust näiteks Venemaal või mõnes kolmandas riigis. Eesti seisukoht on, et kriminaalkaristus tuleb ära kanda nõutud määras ning ei ole vahet, kas karistust kantakse Venemaal, Ukrainas või kuskil mujal.

Arto Aas küsis ka järgmise küsimuse: kuidas on lugu Euroopa Liidu kodanikega? Proua Roosmaa vastas, et ka Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikel on võimalik kanda karistust kas kodakondsusjärgses riigis või Eestis. Arto Aas jätkas küsimusega, et kas peale karistuse ärakandmist saadetakse riigist välja ka näiteks

Lätist pärit isikud. Liana Roosmaa kinnitas, et jah, kinnipidamisel olnud isikud saadetakse enamasti välja sundtäidetava lahkumisettekirjutusega, millele lisatakse ka sissesõidukeeld. Härra Karilaid lisas, et Vabariigi Valitsus on võtnud seisukoha eelnõu põhimõtteliselt toetada. Siseministeerium pidas vajalikuks lisada, et eelnõuga plaanitavate sätete muutmine ei pruugi praktikas tagada isikute välja- või tagasisaatmist.

Jaak Madison küsis, kellel on õigus hinnata olukorda päritoluriigis ning seda, kas kaitse andmise alused kehtivad endiselt. Ta tõi näite olukorrast, kus välismaalane läheb tagasi päritoluriiki, kus toimub meile teadaolevalt aktiivne sõjategevus, ning naaseb seejärel Eestisse. Kas sellisel juhul oleks võimalik päritoluriigi teatud piirkondade ohutase ümberhindamine viisil, mis võimaldaks isikul sinna tagasi pöörduda või ta esimese astme kuriteo sooritamisel riigist välja saata? Madison lisas, et Eestis on inimesi, kes on saanud pagulasstaatuse sõjapõgenikena Ukrainast, kuigi samas on üle poole Ukraina territooriumist turvaline. Samuti lisas küsija, et pagulasseisundi konventsioon ei defineeri eriti raske kuriteo mõistet ning Eesti õigussüsteemis on vägistamine teise astme kuritegu – kehtiv seadus hõlmab endas vaid esimese astme kuritegu.

Madisoni arusaama kohaselt võimaldab konventsioon lahendust, mille kohaselt on võimalik tunnistada pagulasseisund kehtetuks nii esimese kui ka teise astme kuriteo tulemusena. Kui konventsioon seda võimaldab, siis tuleks kaaluda võrdsustamist ka meie riigisisestes õigusaktides. Härra Pomerants lisas, et võrdsustamine oleks ehk võimalik pagulastemaatika kontekstis, kuid mitte Eesti karistuspoliitika mõistes. Proua Piilberg ütles, et kehtiv regulatsioon hõlmab ainult esimese astme kuritegusid ning näiteks vägistamine, mis on oma loomult eriti raske kuritegu, jääb sealt välja. Seepärast lisati karistusseadustiku alusel eelnõusse ka tahtlikud isikuvastased, alaealisevastased, narkootikumidega seotud või üldohtlikud kuriteod. Lisatingimusena peab kuriteo toimepanek olema tahtlik ning karistatud vangistusega. Seega laiendatakse eelnõus eriti raske kuriteo mõistet, nagu on ka konventsioonis. Härra Pomerants küsis, kas vägistamine liigitub tahtliku isikuvastase kuriteo alla, ja proua Piilberg kinnitas, et jah, liigitub.

Proua Roosmaa selgitas ka, et riigisiseses õiguses ei ole raske ja eriti raske kuritegu defineeritud. Seega on esimese ja teise astme kuriteo mõistete kasutamine lihtsam ja arusaadavam. Riigisiselt on võimalik eriti raske kuriteo definitsiooni laiendada nii, et see katab ka konventsioonis toodud alused. Liana Roosmaa lisas, et pagulasseisundit omava isiku vabatahtlik tagasipöördumine päritoluriiki (nt puhkusele) tõendab, et tal puudub rahvusvahelise kaitse vajadus – sellistel juhtudel on see ka ära võetud. Pagulasseisund lõpetatakse ka juhul, kui isik taotleb varem kaotatud kodakondsuse taastamist. Kui päritoluriik nõustub talle dokumendid väljastama, siis järelikult ei ole kaitse selle riigi eest enam vajalik.

Liana Roosmaa täpsustas, et Ukrainast kriisi ajal saabunud inimesed ei saanud pagulasstaatust, vaid täiendava kaitse staatuse, mis antakse veidi teistel alustel, sh üheaastane elamisluba. Nendel inimestel on võimalik pöörduda tagasi Ukrainasse, kuid mitte nendesse piirkondadesse, kust nad on tulnud ning mille eest nad on kaitset palunud. Liana Roosmaa lisas, et Euroopa Liidu tasandil on olemas ühine turvaliste päritoluriikide nimekiri ja sinna alla võib liigitada ka turvalised riigisisised piirkonnad. Näiteks Ukraina puhul loetakse suurem osa riigist turvaliseks, välja arvatud piirkonnad, kus toimub aktiivne sõjategevus.

Isiku tagasipöördumine allub ka kohtulikule kontrollile. Kui isik suudab kohtus tõendada, et väljasaatmine on ohuks tema elule ja tervisele, siis Euroopa Kohtu lahendid näitavad, et isikut ei ole võimalik välja saata. Jaak Madison küsis, kas riigid või piirkonnad peavad olema tunnistatud turvaliseks Euroopa Liidu tasemel või on Eestil võimalik seda iseseisvalt hinnata. Liana Roosmaa vastas, et Euroopa Liidu ühine turvaliste päritoluriikide nimekiri on Eesti jaoks siduv. Kui me suudame menetluse käigus tõestada vastupidist, siis on see võimalik, kuid reaalselt ei ole seda veel juhtunud.

Marko Pomerants küsis, kas turvaliste päritoluriikide nimekiri on adekvaatne või määratleb Euroopa Liit riikide turvalisust karmimalt, et vähendada enda koormat välismaalastele pagulasseisundi andmisel. Liana Roosmaa vastas, et on toimunud arutelusid selle üle, kas mõningad Süüria piirkonnad on piisavalt turvalised, et sinna oleks võimalik inimesi tagasi saata. Riikide turvalisust peaks ilmselt hindama tihedamini, kui seda praegu tehakse. Praegu toimub ümberpaigutamine ja -asustamine Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti kvartaalse hinnangu alusel. Üldiselt reguleerib Euroopa Liit kõnealust küsimust märgatavalt karmimalt, kui me esialgu arvasime.

Jüri Adams sõnas, et ajalooline kogemus võib olla üks põhjus, miks Eestis tänaseni välismaalasi kardetakse. Rahvamasside liikumise puhul on esimeste lahkujate seas suur hulk kriminaalsete

kalduvustega või juba kriminaalkuritegusid toime pannud inimesi, kes põgenevad õigusemõistmise eest kodumaal. Ilmselt kehtib see ka Süüria puhul. Adams arvas, et ka Eesti peaks olema valmis põgenike massiliseks saabumiseks, kuid Euroopa Liidu juriidilised instrumendid pigem takistavad meie valmisolekut.

Jüri Adams lisas veel, et väljasaatmine ei ole praktikas teostatav instrument ega võimalda juba varem tekkinud olukordi tagantjärele lahendada. Eesti riigil peaks olema võimalus mitte vastu võtta inimesi, kelle suhtes on õigustatud kahtlusi, ning võimalus öelda, et nad ei ole siin soovitud. Adams sõnas, et õiguskomisjoni tõstatatud temaatika on õige, kuid tema ei näe võimalust, et nende instrumentidega leitakse probleemile tegus lahendus. Härra Pomerants sõnas, et eelnõu võimaldab viia riigisisese seaduse kooskõlla konventsiooniga ning see, kas meil õnnestub ka mõni kurjategija riigist välja saata, selgub aja möödudes.

Menetlusotsustest. Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda (konsensuslikult). Samuti tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult). Komisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja (konsensuslikult). Ja tehti ka ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva ehk 7. november kell 17.15. Minu poolt kõik. Aitäh!

10:24 Aseesimees Enn Eesmaa

Täna põhjaliku ülevaate eest! Puhuti jäi mulje, nagu oleks ise viibinud sellel koosolekul, millest te rääkisite. Võib-olla osaliselt selle pärast on Jürgen Ligil ka küsimus.

10:25 Jürgen Ligi

Väga terane, härra aseesimees! Ma olen tõesti tahtnud ka varem küsida, kust on tulnud see komme lugeda kõik küsimused ja vastused nimeliselt ette, isegi iseenda tsiteerimine jms. See ei anna minu arust mingit sisu arutelule ega üldistust. Kas see on kodukorras kirjas või on see mingisugune uus komme? See ei ole isegi konkreetset Jaak Madisonile suunatud küsimus. Ma lihtsalt kogemuste pinnalt ütlen, et see ei lisa sisu debatile – detailid ja üldistus lähevad segi.

10:25 Jaak Madison

Aitüma, hea küsija!

10:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Kehakeel näitas jah, et Jürgen Ligil on protseduuriline küsimus. Ainuke piirav faktor on 20 minutit ettekandeks. Selle kasutab ettekandja ise ära nii, nagu ta õigeks peab. Kuid see ei tähenda, et kogu Riigikogu saal on sellise lähenemisega päri, ja sellepärast on ka kriitilised märkused teretulnud. Ma arvan, et ka Jaak Madison on sellega nõus. Jaanus Karilaid, palun!

10:26 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Nii õiguskomisjonis kui ka põhiseaduskomisjonis oli konsensus selles küsimuses, et pagulasstaatuse äravõtmise aluseid peaks laiendama, aga mõlemas komisjonis jooksis debatt ummikusse ühes küsimuses – kuidas leida see kolmas riik, kuhu saata pagulane, kellelt on see staatus ära võetud? Kas sa näed siin teise lugemise eel lahenduskäiku? Kas tulevikus võiks olukord muutuda? Praegu on statistika selle kohta pealt täiesti null: sellist rahumeelset riiki ei ole leitud. Näed sa tulevikus siin mingit positiivsemat perspektiivi?

10:26 Jaak Madison

Aitäh, hea küsija! Ühes oma vastuses ei eitanud proua Roosmaa võimalust, et ühel Euroopa Liidu liikmesriigil on võimalik ka iseseisvalt hinnata teatud kolmandate riikide turvalisust, sh piirkondade kaupa. Ma isiklikult arvan, et teiseks lugemiseks võiks kas või seletuskirjas täpsustada, mida teha juhtumitel, kui me teame, et on võimalik leida piirkondi, kus ei toimu sõjategevust või ei ole ohtu pagulasstaatusega isiku elule ega tema tagakiusamist, st kuidas saaks nimetatud võimalust rohkem kasutada, praktikas ellu rakendada. Nagu näha, siis Eesti kohtusüsteemis ei ole veel olnud selliseid pretsedente, et me saadame isiku tagasi riiki, kus mingis piirkonnas toimub tegevus, mille tõttu on see isik saanud meil pagulasstaatuse. Aga see võiks olla, ma arvan, üks lahendus ja sellepärast ma tõin ju ka komisjoni istungil näite Ukraina kohta. Veel kord ka proua Roosmaa vastus: need isikud ei saanud mitte

pagulasstaatust, vaid ajutise kaitse. Loomulikult annab seda ka teistpidi hinnata, et me ei tohi minna konventsiooniga vastuollu. See oleks väga kohutav ja jube. Aga ka näiteks Afganistani riigis toimub sõjategevus, kuid on piirkondi, mis on rahulikud. Nii et ma arvan, et mingil määral on sellel mõttel ikkagi tulevikku.

Ja ma vastan lühidalt ja kiiresti ka härra Ligi küsimusele, mis oli täiesti korrektne. Minu subjektiivne hinnang on, et küllap on see n-ö protokollistiil, väga detailne küsimuste-vastuste ettelugemine, tulnud sellest, et siis on olemas täpne ülevaade komisjoni istungist. Samas ei välista see sisukat diskussiooni ega arutelu: ettekande aeg on 20 minutiga limiteeritud, kuid küsimuste-vastuste voor ei ole ju 20 minutiga limiteeritud.

10:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh, austatud ettekandja! Lisaks on võimalus ka läbi rääkida. Ja kuna tegemist on esimese lugemisega, siis avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 472 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrان eelnõu 472 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks komisjoni pakutu, st 7. november kell 17.15.

2. 10:29 Kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu (491 SE) kolmas lugemine

10:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Teine päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu 491 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised fraktsioonidele, kui teil on selleks soovi. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu lõpphääletus.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu 491. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 71 ja vastu oli 5 rahvasaadikut, erapooletuid ei olnud. Vabariigi Valitsuse algatatud kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu 491 on seadusena vastu võetud.

3. 10:32 Riigikogu avalduse "Iraagi Kurdistanis iseseisvusreferendumi puhul" eelnõu (516 AE) esimene lugemine

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Kolmas päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Eerik-Niiles Krossi, Andres Herkeli, Kalle Pallingu, Johannes Kerdi, Artur Talviku, Lauri Luige, Maris Lauri, Ain Lutsepa, Kristen Michali, Ants Laaneotsa, Madis Millingu, Kalle Laaneti, Urmas Kruuse, Laine Randjärve, Remo Holsmeri, Heidy Purga, Andres Ammase, Krista Aru, Külliki Kübarsepa, Monika Haukanõmme, Jaak Madisoni, Igor Gräzini, Valdo Randpere, Yoko Alenderi, Meelis Mälbergi, Aivar Sõerdi ja Jüri Jaansonis esitatud Riigikogu avalduse "Iraagi Kurdistanis iseseisvusreferendumi puhul" eelnõu 516 esimene lugemine. Palun ettekandjaks Riigikogu liikme Eerik-Niiles Krossi.

10:33 Eerik-Niiles Kross

Hea juhataja! Head kolleegid! Meil tuleb täna hääletusele Riigikogu avalduse eelnõu, mis loodetavasti leiab siin saalis enamiku poolehoidu. Väikestviisi on see mitmes mõttes ajalooline eelnõu. Esiteks, me meenutame sellega Eesti enda ajaloolist ja vähemasti ühel korral ka määravat rolli kurdi rahva ajaloos. President Lennart Meri ütles kunagi kurdide kohta niimoodi: "Kindral Laidoner on natuke süüdi selles Moskva seljankas, mis seal kokku keedeti, kui ta kaunistest turistlikul moel läks, vaatas, aga ei võitnud. Kurdid on tõestanud, et nad on valmis oma riigi eest võitlema." Samal ajal on see avaldus ka meie kinnitus, et rõhutatud rahvad, nende õiguste austamine ja nende pürgimuste mõistmine ei ole meil egoistlikult ununenud koos omaenda riigi iseseisvuse taassaavutamiseks. Selles mõttes on niisugused avaldused alati tähtsad ka avaldajale endale ehk praegusel juhul siis meile. Nii et me kinnitame sellega mõningaid põhiprintsiipe, mis on Eesti jaoks olulised tänase päevani: need on õiguslik järjepidevus, riikide territoriaalne terviklikkus ja rahvaste enesemääramisõigus.

Rahvaste enesemääramisõigusest on viimastel nädalatel räägitud ka mõne muu rahvaga seoses. Meie avaldus on siiski seotud ainult Iraagi kurdi vähemusega, mitte ühegi teise rahvaga. Teisest küljest tuleme sellega mõnel määral välja sellest mugavustsoonist, millesse Eesti Vabariik on ennast paigutanud, rääkides väga üheselt ainult riikide põhiseadustest ja lükates enesemääramisõiguse kõrvale. See ei ole Eesti-sugusele riigile, vähemasti selle eelnõu esitajate arvates, päris kohane. Ma lõpetaksin veel kord Lennart Meri tsiteerimisega. Viimasel ajal on nii Kataloonia kui ka muude seesuguste juhtumite puhul õhus olnud retooriline küsimus, et ei tea, mida Meri oleks selle kohta ütelnud. Peaks tegema nii, nagu Meri oleks soovitanud. Selles ei ole tegelikult mingit saladust. Meri on korduvalt niisugustes küsimustes mõtteid avaldanud. 1995. aastal küsiti temalt näiteks, kas tema arvates on Lääs tüdinud suurriikide edasisest lagunemisest maailmas. Kas selles mõttes on ajalugu lõppenud? Kel õnnestus vahepealsete mullistuste käigus iseseisvuse välja võidelda, see sai selle, kel ei õnnestunud, see pühkigu suu puhtaks? Meri ütles selle peale niimoodi, tsiteerin teda lühendatult: "Ma tean ainult seda, et kõik riigid on kõikidel aegadel vihanud kõike, mis on tülikas, ja püüdnud tülikaid asju edasi lükata. Loomulikult valitsevad teatud vastuolud selles, mida rahvusvahelised organisatsioonid on deklareerinud ja kuidas riigid tegelikult käituvad. Võtame näiteks rahvaste enesemääramisõiguse. Siin on vastuolu reaalsuspoliitika ja põhimõtete vahel. On mõeldamatu, et riigid tuleksid kokku ja ütleksid, et tänasest enesemääramisõigusest ei kehti. Seda nad ei tee. Aga nad oleksid õnnelikumad, kui ootamatuid probleeme nende ette ei kerkiks. Aga iga riik peaks inimesest paremini teadma, et edasilükkamine ei tähenda probleemi olematuks tegemist, vaid koos sellega lükatakse edasi ka probleemid, pangaintresside maksmine. See hind võib ülehomme osutuda hoopis rängemaks. Kogemused näitavad, et see pole parim poliitika."

Kurdi rahva staatuse probleemi lahendamise edasilükkamine ei lahenda loomulikult ka probleemi ega ole samuti parim poliitika. Samamoodi on selge, et meie siin saalis seda probleemi ei lahenda. Aga teeme siis vähemasti seda, mida oleksime pidanud tegema 90 aastat tagasi. Kinnitame kurdide püüdlusi ja anname oma panuse sellesse, et seekord ei oleks neil tarvis võitlust iseseisvuse eest pidada relvadega ja nad suudaksid selle Bagdadiga läbi rääkida. Aitäh!

10:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Teile on ka küsimusi. Tuletan meelde, et Riigikogu avalduse eelnõu puhul on menetlemise kord selline, et igal Riigikogu liikmel on õigus esitada üks küsimus mõlemale ettekandjale. Nendest esimese esitab Helmut Hallemaa.

10:38 Helmut Hallemaa

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ka mina pean, nagu me kõik peame lugu rahvaste enesemääramisõigusest. Aga minu küsimus on natuke laiem. Sa ise puudutasid ka oma ettekandes seda tahku. Kurdid rahvusena ei ela ainult Iraagi Kurdistanis. Kas komisjonis oli juttu, mis seisukoha peaks võtma Türgi kurdide suhtes ja mismoodi võib Türgi reageerida? Ja teine küsimus, mida ma olen küsinud siinsamas saalis ka välisministri käest. Ütle mulle kui avalduse algatajate esindaja, kas väliskomisjonis on jutuks olnud Kataloonia küsimus ja katalaanide enesemääramise õigus. Pean silmas muidugi sündmuste arengut Kataloonias. Kummaski riigis, ei Iraagis ega Hispaanias pole minu teada sellise referendumi korraldamine põhiseadusega kooskõlas.

10:39 Eerik-Niiles Kross

Rõhutan seda, et tänane avaldus puudutab ainult Iraagi Kurdistanis autonoomset piirkonda, mis on sellisena juba piiritletud. Loomulikult arutati komisjonis ka võimalikke tulemeid ja seda, mida piirkonna riigid sellest avaldusest arvavad. Algatajad leiavad, et asjassepuutuv rahvas ise määrab ennast, see mõte on juba tolles terminis endas. Kõik ülejäänud võivad midagi arvata, aga see ei võta konkreetselt rahvalt seda õigust ära. Tegelikult on Türgi ja Iraagi Kurdistan viimased kümme aastat väga hästi läbi saanud, neil on isegi sõprusleping sõlmitud.

Loomulikult pelgavad nii Iraan kui ka Türgi ja kõik muud riigid doominoefekte ja igasuguseid muid asju, mis võivad juhtuda. Aga see ei muuda olukorda. Seda, millal kurdi rahvas soovib iseseisvuda, nad peavad kõigepealt ikkagi ise otsustama. Me võime siin arvata nii- või naapidi, aga see nende õigust ära ei võta. Seni on Türgi reaktsioon olnud küllaltki leebe. Ennustati ju, et Türgi ründab sõjaliselt kohe, kui Iraagi kurdid midagi otsustavat teevad. Midagi sellist ei ole juhtunud.

Praegu on kõige tugevam reaktsioon olnud Bagdadist, kes on Iraani juhtimisel viinud väeüksused

Kurdistani–Iraagi kontrolljoonele, kui nii võib öelda, sinna Kirkuki alla. Neil on olnud mõned lahingkontaktid, aga praegu on maailm mõneti nagu ooteseisundis. Üsna palju ütleb see, et USA ei ole asunud seisukohale, et ta toetab Iraagi territoriaalset terviklikkust tingimusteta. Ta on öelnud, et ta ei sekku ega vali poolt. Ehk siis ta annab võimaluse läbirääkimisteks. Ta ei ole asunud pealinna poolele, mis on juba küllaltki tähelepanuväärne.

Mis puudutab katalaane, siis iga selline juhtum on unikaalne ja ma ei soovita neid paralleele väga tuua. Me kindlasti ei taha täna kuidagi vaikimisi midagi öelda katalaanide kohta.

10:42 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

10:42 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Paar sõna võib-olla poliitilisest kultuurist selles mõttes, et ma tahaksin olla veendunud, et inimesed, kes nii tähtsaid avaldusi koostavad, on kursis poliitilise eluga selles kandis, mille kohta nad midagi tahavad öelda. Kas sa nimetaksid kolm erakonda, kes kaitsevad Iraani Kurdistanis elanike huve? Kas sa tead nende erakondade liidreid?

10:43 Eerik-Niiles Kross

Iraani Kurdistanis?

10:43 Mihhail Stalnuhhin

Palun nimeta Iraagi Kurdistanis kolm erakonda ja nende liidreid!

10:43 Eerik-Niiles Kross

Ma saan aru, et tegemist on väikese eksamiga. Tegelikult on seal kaks tõsiselt võetavat erakonda, need on Kurdistanis Demokraatlik Partei ja PUK ehk Kurdistanis Patriootlik Liit – tõlgin jooksvalt niimoodi. Kurdistanis Demokraatlik Partei on võtnud endale selle kurdide piirkonna poliitilise juhi rolli. Seal oli selline vaikimisi tööjaotus. PUK on ajanud pigem Bagdadiga suhtlemise poliitikat ja Iraagi põhiseaduse järgi on kurdidele kuulunud Iraagi riigipea koht. See on traditsiooniliselt – kui viimasest viiest aastast ja traditsioonidest pole natuke kohatu rääkida – olnud PUK esindaja. Ülemöödunud nädalal surnud endine Iraagi president Jalal Talabani oli pikalt sellesama PUK esimees.

Kui me räägime üldse parteidest Iraagi Kurdistanis, siis seda saab teha väikeste reservatsioonidega. Selles piirkonnas on väga palju sellist šeiinduse ja hõimunduse varjundit, nii et eurooplasel on väga lihtne väita, et seal ei ole mingeid parteisid. Aga kui me võrdleme Iraagi Kurdistanis poliitilist juhtimist ja hõimusuhteid sellega, mis on seal ümbruskonna riikides, kas või araabiakeelses Iraagis, siis on nad ikkagi meile palju lähemal. Nad on palju sekulaarsemad kui araabiakeelsed muhamedlased seal kandis. Nende identiteet tugineb pigem rahvusele kui usule.

Seal on veel üks kolmas, uus partei, kelle juht on vahepeal laiali saadetud Iraagi piirkondliku parlamendi spiiker. Mulle ei tule selle nime lühendi tähekkombinatsioon praegu meelde. Aga ütleme, et kõik kolm erakonda suutsid enne iseseisvusreferendumit vähemasti nii palju, et nad istusid maha ja leppisid kokku, et nad kõik toetavad seda. Vahest on see kohatu paralleel, aga natuke sarnaneb seal olukord sellega, nagu meil oli omal ajal, kui tegutsesid Rahvarinne ja Eesti Kongress.

10:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Nutt.

10:46 Mart Nutt

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Mina ei kavatse eksamit teha. Küsin teema kohta, millega me ilmselt mõlemad kursis oleme. Nimelt, Sèvres'i rahu. Sèvres'i rahulepinguga 1920. aastal määrati Türgi uued piirid. Need ei jäänud kehtima, Lausanne'i rahulepinguga neid muudeti. Aga mis puutub Kurdistanis staatusesse, siis sellesama Sèvres'i rahuga nähti talle ette autonoomia – tõepoolest, mitte rohkemat kui autonoomia esialgu –, aga seda ainult Türgi Kurdistanis osas, mitte kurdide territooriumile laiemalt. See tähendab, et Iraagi Kurdistanis see tegelikult ei puudutanud. Referendumi kohta nii palju, et referendumit iseenesest ei nähtud ette Sèvres'i rahuga, nähti ette lihtsalt võimalus teostada Türgi

Kurdistani enesemääramine. Sellest tulenevalt küsin: kas see Sèvres'i rahu mainimine Iraagi Kurdistaniga seoses on üldse asjakohane? Miks see avaldusse lisatud on?

10:47 Eerik-Niiles Kross

Aitäh! Ma olen selle murega kursis. Olen seda kuulnud mõne Välisministeeriumi ametniku käest, aga eriti Türgiga kokku puutuvate kodanike käest. See on tõsi, et Sèvres'i lepingus nähti ette võimalus korraldada referendum aasta jooksul. Aga see on kõik logistika. Ma tootsin sellise paralleeli nagu meile kõigile teada palju kannatanud Tartu rahuleping. Suur osa Tartu rahulepingu tingimustest ja sätetest ka ei kehti. Miks on Sèvres'i leping oluline täna? Sellepärast, et sellega tunnistati või tunnustati rahvusvaheliselt kurdi rahva õigust enesemääramisele. Tänu sellele lepingule tekkis rahvusvahelise õiguse mõttes see *demos*, see rahvas, kellel on õigus enesemääramisele. Millal nad selle realiseerivad, kas aasta jooksul või kunagi hiljem, see ei ole praeguses kontekstis tähtis. Selle avalduse esialgne tekst oli tõepoolest mõnes mõttes natuke vildakas, sest rõhutas referendumit korraldamist. Me muutsime selle pärast Välisministeeriumiga läbirääkimist ära, nii et praegu me nimetame Sèvres'i lepingut selle tõttu, et see andis kurdidele enesemääramisõiguse.

10:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

10:48 Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg! Kuna te tulite niisuguse tähtsa küsimusega siia saali, siis ma usun, et teate täpselt, mis toimub Iraagi riigis. Seoses sellega on mul teile küsimus: mis positsioonil iseseisvusreferendumi läbiviimise koha pealt on Iraagi valitsus?

10:48 Eerik-Niiles Kross

Aitäh! Ma ei julge kinnitada, et ma täpselt tean, mis Iraagi riigis toimub. Sageli tundub, et seal riigi eri osades ei teata, mis teistes osades toimub. Bagdad on reageerinud küllalt raevukalt, või kui just mitte raevukalt, siis lihtsalt negatiivselt selle referendumit korraldamisele. Samas ei ole nad otseselt vaidlustanud kurdide õigust referendumit korraldada. Nende põhiline mure on pigem vaidlusalused territooriumid kurdide ala ja araabiakeelse Iraagi ala vahel. Iraagi keskvalitsus on kahjuks koos Iraani eriuksuste abiga võtnud tagasi suure osa aladest, mille kurdide pešmerga üksused hõivasid ISIS-e vastu korraldatud operatsioonide käigus alates 2014. aastast. Kõige suuremaid vaidlusi on viimased 15 aastat tekitanud Kirkuki linn. Iraagi põhiseadus, mis kirjutati alla 2004. aastal, nägi ette järjekordse referendumit selles küsimuses. Seda referendumit ei ole toimunud ja Kirkuki staatus on õiguslikus mõttes lahtine. Praegu on Kirkuk *de facto* jälle valitsusvägede kontrolli all.

Mis seal edasi saab? Praegu seistakse kontrolljoone taga, lahinguid ei toimu, aga sõjaoht on suur. Tegelikult me tahame selle avaldusega kutsuda mõlemat poolt üles läbirääkimistele, et olukord sel teel lahendada. Vastasel korral on oht, et ka meie sõdurid sattuvad uude konfliktis. Õhus on märgid, et seal võib üks kümneaastane sõda puhkeda. See oleks väga halb nii meile, kogu sealsele piirkonnale kui ka loomulikult kurdidele.

10:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Juhtivkomisjoni nimel teeb ettekande väliskomisjoni liige Andres Herkel.

10:51 Andres Herkel

Austatud härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! 27 Riigikogu liikme algatatud avalduse eelnõu, millest me kõneleme, saadeti väliskomisjoni ning muudatusettepanekute tähtajaks määras Riigikogu juhatus vastavalt avalduse eelnõu menetlemise reeglitele 5. oktoobri kell 17.15. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks ühtegi ettepanekut ei laekunud. Väliskomisjon asus avalduse eelnõu arutama oma 16. oktoobri istungil. Arutelul osales ka Välisministeeriumi poliitikaosakonna 1. büroo – see on julgeolekupoliitika ja transatlantiliste suhete büroo – direktor Miko Haljas.

Komisjon vaatas üle keeleteimetaja tehtud keelelised ja normitehnilised parandused. Eerik-Niiles Kross tutvustas oma ettepanekuid avalduse eelnõu teksti muuta. Üks ettepanek tuli ka väliskomisjoni

esindajalt, mille sai arusaadavalt vormistada komisjoni ettepanekuna. Nimelt tuli arvestada asjaolu, et avalduse eelnõu esitati ajal, kui referendumi protsess oli veel käimas, nii et tuli lihtsalt muuta mõnda ajamääratlust. Olulisemad aga on mõned sõnastuslikud muudatused. Püüdlused rahva enesemääramisel me nimetasime algataja härra Krossi ettepanekul legitiimseteks ning rõhutasime järjekorras viiendas punktis, et staatuse küsimuse võiks lahendada läbirääkimiste teel.

Kõige olulisem vaidlusküsimus oli väliskomisjonis see, mida härra Nutt põhiettekanndjalt küsis, ehk siis avalduse lõik, mis puudutab Sèvres'i rahulepingut. Selle teema tõstatas komisjoni esimees Marko Mikhelson, osutades, et Sèvres'i lepinguga sätestatud muudeti hiljem Lausanne'i lepinguga. Härra Haljas osutas, et see leping iseenesest ei sätesta kohustust korraldada referendum, vaid andis võimaluse teha seda aasta jooksul. Kuna aasta jooksul referendumit ei korraldatud, siis tema meelest see punkt ei olnud enam oluline. Härra Kross aga oponeeris talle ja leidis, et see punkt eelnõu tekstis on siiski oluline. Aga ta oli valmis muutma sõnastust. Nii me selle punkti sõnastuse muutmiseni jõudsimegi ja see kõlab nii: "Esimese maailmasõja osalisriigid sõlmisid 1920. aastal Sèvres'i lepingu, millega tunnustasid kurdi rahva õigust enesemääramise referendumile." See on n-ö ajalooline osutus. Härra Nuti tõstatatud küsimus, mil määral see käib Iraagi Kurdistaniga koht, võib olla õigustatud, kuid teatud ajalooline väga oluline puutumus kurdi rahva õigustega on selles olemas. Selles osas jõudsimme kokkuleppele.

Jätsin mainimata, et tegelikult üks koosolek oli veel. 17. oktoobril me leppisime komisjonis teist korda avalduse eelnõu käsitledes selle sõnastuse kokku. Menetluslikud otsused olid järgmised: teha juhatusele ettepanek võtta avalduse eelnõu Riigikogu täiskogu tänase istungi päevakorda, panna see lõpphääletusele ja eelnõu avaldusena vastu võtta. Ka otsustati, et siinesineja esitab komisjoni nimel ettekande. Aitäh!

10:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Marianne Mikko, palun!

10:56 Marianne Mikko

Aitäh! Mul on üks küsimus härra Herkelile seoses sellega, et me võtame selliseid välispoliitilisi avaldusi Riigikogus vastu küllalt harva. Ma kujutan ette, et seepärast on õigustatud küsimus, miks just siin ja just praegu, 24. oktoobril 2017, on oluline heaks kiita selline Kurdistaniga puudutav avaldus. Mida see annab Eesti välispoliitikale juurde või kas see võib meie välispoliitiliselt platvormilt midagi ära võtta?

10:56 Andres Herkel

Aitäh! Komisjon ei asunud seisukohale, et see võib meie välispoliitiliselt platvormilt midagi ära võtta. Vastasel juhul oleks komisjoni ettepanek Riigikogu täiskogule ilmselt teistsugune. Komisjon asus seisukohale, et see avaldus tuleks vastu võtta. Mis aga puudutab seda, miks just täna ja miks just see teema, siis jah, Riigikogu ei tee välispoliitikat puudutavaid avaldusi väga tihti ja võib-olla on mõni teema ka ilma tähelepanuta jäänud. Aga Riigikogu saab tegutseda vastavalt protseduurireeglitele. Sellel teemal oli esitatud avalduse eelnõu, oli sellekohane initsiatiiv, härra Kross informeeris minu mäletamist mööda väliskomisjoni sellest kavatsusest juba enne, kui avalduse eelnõu üle anti. Nii et väliskomisjon on tegutsenud vastavalt kõigile protseduurireeglitele.

10:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Helmut Hallemaa.

10:57 Helmut Hallemaa

Aitäh, hea eesistuja! Hea kolleeg ettekandja! Kuna sa oled ka sellele avaldusele alla kirjutanud, siis ma küsin sinu käest natuke laiemalt. Selle avalduse esimene punkt ütleb, et me austame Iraagi Vabariigi territoriaalset terviklikkust, kuni selle säilitamine ei too kaasa Iraagi kurdi vähemuse inim- ja poliitiliste õiguste vägivaldset allasurumist. Minu küsimus on kahes osas. Esiteks, mida see teie kui allakirjutajate arusaama kohaselt tähendab? Milline on see allasurumise piir? Teiseks, kui nüüd võrrelda Katalooniaga, siis kas Kataloonias toimunud referendumiga kaasnenud aktsioonid on olnud vägivaldne õiguste rikkumine? Saates "Suud puhtaks" rääkis sellest üks Hispaania kodanik ja kindlasti oli seal tegu paljude inimeste tahte allasurumisega.

10:58 Andres Herkel

Aitäh! See läheb kindlasti komisjoni arutelust väljapoole, aga ma püüan vastata. Ma olen enda meelest sellele osutanud, et vägivalda Kataloonias kahtlemata referendumi toimumise ajal kasutati ja Eesti Välisministeerium pidanuks oma avalduses selle kohta olema märksa põhimõttekindlam. Tollel päeval tehtud avaldus oli kindlasti ebaõnnestunud, sest vägivalda ei mõistatud selles mitte poole sõnagagi hukka. Selles mõttes on teie küsimus õigustatud.

Mis puudutab seda teksti, siis me kõik teame, et need kaks rahvusvahelise õiguse printsiipi ehk territoriaalse terviklikkuse printsiip ühelt poolt ja rahvaste enesemääramise õigus teiselt poolt on omavahel küllalt suures vastuolus. See on igavene vaidlusteema. Samas on enesemääramisel väga erinevad n-ö gradatsioonid. Enesemääramine iseenesest ei tähenda tingimata omariiklust, see võib teatud juhtudel tähendada õigustatud ja toimivat autonoomiat. Selles mõttes on nende koos mainimine igati loogiline. Te küsisite aga territoriaalse terviklikkuse austamise kohta, "kuni selle säilitamine ei too kaasa Iraagi kurdi vähemuse inim- ja poliitiliste õiguste vägivaldset allasurumist". Jah, inimõigused on midagi niisugust, mille rikkumise puhul rahvusvaheline üldsus ja rahvusvahelised organisatsioonid reageerivad. Riikidel ei saa olla õigust rakendada mis tahes vägivalda enesemääramise poole püüdlevate rahvaste vastu. Sellest ka niisugune sõnastus.

11:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

11:01 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandaja! Kurdid on väga suur rahvas ja neid kurde, kes elavad peamiselt Iraanis, Iraagis, Afganistanis ja Türgis, ühendavad keel, kultuur ja muud etnilised eripärad. Kurdidel on üsna suured kogukonnad aga kõigis Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika riikides, neid on päris palju ka Euroopas. Miks võeti see avaldus vastu niiviisi, nagu elaksid iseseisvust soovivad kurdid ainult Iraagis? Tegelikult tahaksid iseseisvust kurdid vähemalt neljas riigis: Türgis, Iraagis, Iraanis ja Afganistanis. Kuidas saab ühest rahvast eraldada ühe osa ja vaid sellest osast rääkida?

11:02 Andres Herkel

Aitäh, austatud küsija! See küsimus on kindlasti õigustatud. Kurdi rahvas on kui mitte kõige suurem – ma ei tea praegu asjaomaseid fakte –, siis vaieldamatult üks kõige suuremaid riigita rahvaid ja tõepoolest, nende jagunemine eri riikide territooriumide vahel on ajalooline traagika. Aga mis puudutab seda, mismoodi komisjon seda avaldust käsitles, siis ta sai seda käsitleda ikkagi lähtuvalt sellest, nagu eelnõu esitajad selle pealkirjastasid. Meil tuli lähtuda Iraagi Kurdistanis iseseisvusreferendumist. Eesmärk on osapooltele rõhutada, et kogu protsess ei tohi minna vägivaldseks, väljuda kontrolli alt. Komisjonis ei tehtud ettepanekut laiendada avalduse areaali teistesse riikidesse, kus kurdid samuti elavad.

11:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

11:03 Valeri Korb

Aitäh! Hea kolleeg, kas sul on informatsiooni, et ka teised parlamendid arutavad seda küsimust, või me oleme sellel maastikul jälle üksinda?

11:03 Andres Herkel

Mul ei ole seda informatsiooni. Mul on siin küll üks leht, kus on kirjas teiste riikide suhtumine sellesse küsimusse. Valdavalt on seda suhtumist väljendanud Lähis-Ida riigid, ka mõned Euroopa riigid. Reljeefseimalt tuleb selles suhtumises esile Iisrael, kes peaministri sõnul toetab üheselt kurdi rahva legitiimseid püüdlusi saavutada omariiklust. Nii kaugelt meie avaldus otseselt ei lähe. Mis puudutab aga parlamentide avaldusi, siis pean tunnistama, et see informatsioon mul puudub. Küll aga on kõigiti loogiline, et see teema võib üles kerkida mitte ainult eri riikide parlamentides, vaid ka parlamentaarsetes kogudes.

11:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide ja komisjonide esindajaile. Mihhail Stalnuhhin, palun, Eesti Keskerakonna fraktsiooni nimel!

11:05 Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eesti Keskerakonna fraktsioon pidas nõu ja otsustas, et selles küsimuses me teeme igaüks iseseisvalt oma otsuse. See tähendab, et me jätame hääletamise vabaks. Mina aga tulin siia selleks, et selgitada neid probleeme, mille üle on vaja igaühel mõelda, et otsustada, kas ta toetab seda avaldust või ei toeta. Alustame sellest, et ma nimetan mõnda kohta kaardil ja mõnda rahvast. Esiteks, kataloonlased Hispaanias, eks ole, neistki me praegu räägime. Tõenäoliselt lähiajal peame rääkima baskidest Hispaanias ja Prantsusmaal. Üsna hiljuti olid jutuks šotlased Suurbritannias. Neid riike, kus on sääraseid probleeme olemas, kus üks või teine rahvas soovib iseseisvust, on palju. Kui te teete Google'i lahti, siis see nimetab ainuüksi Euroopas 55 sellist kohta. Veneto maakond Itaalias, russiinid Lääne-Ukrainas – niisuguseid kohti on tohutult. Siin tõusetubki vastutuse küsimus. Kas me oleme see mehhanism, mis alustab, olgugi vaikselt ja tagasihoidlikult, protsessi, mis võib lõppeda mitte ainult Euroopa ja euroliidu, vaid kogu maailma kokkuvarisemisega? Iraan, Iraak, Afganistan ja Türgi. Türgis on sõda kurdidega käinud juba kümneid aastaid. Seal on tohutult palju tapetud ja haavatud inimesi, nii tsiviilkodanikke kui ka sõdureid ja politseinikke. Kui me räägime Iraagist, siis on tegemist riigiga, kus pole osatud viimase 15 aasta jooksul hukkunuid kokku arvutada. Rahvusvahelised humanitaarorganisatsioonid, kes seal tegutsevad, pakuvad hinnanguliselt 800 000 kuni 1 300 000 hukkunut viimase 15 aastaga. Kas see on piirkond, kus võib rahumeelselt läbi viia mingi referendum? Iraan – noh, seal on rohkem mängus religioossed põhjused. Ma tahaks näha, kuidas hakkab keegi Iraanis tegelema mingi referendumiga! Ja veel on Afganistan. Kuidas saab ühe rahva puhul otsustada, et vaat selles riigis teeme referendum, selles riigis ei tee?

Meie teadmised sellest regioonist on vähesed. Me tihti ei tea suurt midagi isegi Euroopa riikidest ja probleemidest, mis neis valitsevad. Aga ikkagi püüame käivitada mingid protsessid Lähis-Idas, kus olukord on nii keeruline, kus kõik tulistavad kedagi. Tahes-tahtmata tuleb mulle meelde üks ühtaegu lõbus kui ka kurb lugu, mõned selles saalis on seda juba kuulnud. See on lugu kolmest lõbusast sõbrast. Rebane, hunt ja karu jalutavad metsas ja avastavad seal põdra, kes on ühte auku kukkunud ja välja sealt ei saa. Nad lähevad talle sinna külla ja nüüd ei saa ka nemad august välja. Siis nad räägivad põdrale, et kuule, sõber, me sööme su ära. Nagunii me kõik sureme, aga sina sööd toitu, mida siin ei ole, aga meie sööme liha. Põder vastab ...

Ma palun aega juurde!

11:09 Aseesimees Enn Eesmaa

See on huvitav lugu, palun, kolm minutit juurde!

11:09 Mihhail Stalnuhhin

Põder ütleb, pisarad silmas: "Sõbrad, sõbrad, ma annan oma elu teie nimel ära iga kell, aga teate, enne lugege, mis mulle tagumiku peale on kirjutatud. Ükskord purjuspäi ma jäin metsas magama ja noored põdrad tegid mulle sinna tätoveeringu. Nüüd on nii, et kui põdraprouad mind näevad, siis nad loevad seda, irvitavad ja jooksevad laiali. Ma tahaks teada, mis mul seal tagumikul kirjas on. Hunt ja karu lähevadki lugema. Põder pani neile tagumiste jalgadega säärase obaduse, et hunt andis kohe otsad, karu aga elas natuke kauem. Ta on ju priskem ja tugevam. Enne surma ta aga sosistas: "Miks, kurat, mina läksin lugema, ma ju ei oska lugeda!"

Lugupeetud kolleegid! Me oleme pahatihti meie jaoks vägagi eluliste probleemide puhul vastu võtnud minu arvates valesid otsuseid. Võib-olla keegi siin saalis mäletab Nord Streami arutelu. Me olime siis siin saalis kindlad, et Rootsi ja Soome keelduvad sellest ja Nord Streamist ei tule midagi välja. Me kaotasime tookord mitu tuhat töökohta ja mitusada miljonit eurot igal aastal. Ma mäletan seda lauset: "Meil pole Vene transiiti vaja." Ma mäletan ka seda kilkamist, kui heaks kiideti sanktsioonid Venemaa vastu. Ja täpselt kolm kuud hiljem me rääkisime piimatootjate liiduga, kes teatas, et üks kolmandik Eesti piimast läks otse Venemaale, teine kolmandik jäi Eestisse, me tarvitasime selle siin ära, ja kolmas kolmandik läks Läti kaudu jälle Venemaale. Meie piimatootjaid tabas tohutu kriis.

Kõik niisugused poliitilised avaldused, kõik see, mis puudutab elu kuskil hoopis teises maailmas – see ei ole meie maailm. Kui sa seal ei ela, sa ei saa üldse aru, mis seal toimub. Nende avalduste suhtes võiks

olla veidi kriitilisem. Tõenäoliselt võib esimesest kukkunud doominokivist alata ülemaailmne protsess. Ealeski ei tea, kes paneb selle pommi plahvatama. Mõelge selle peale! Kas tasub meil ronida kohta, kus toimuvast me tõenäoliselt üldse aru ei saa. Meie ettekujutus Iraagist on formeerunud siin, Euroopas, ja see on absoluutselt vale. See on teine maailm, see on teine eluviis, see on teine mõtteviis! Jumala pärast, et neile ei tuleks pähe hakata meie ellu sekkuma! Teatud asjad oleks vaja jätta otsustada neile, kes nendest tõesti aru saavad. Aitäh!

11:12 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Nutt Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel, palun!

11:12 Mart Nutt

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Avalduse eelnõus juhatakse tähelepanu väga olulistele asjaoludele, mille vastu ei ole võimalik vaielda. Nii see paraku on. Selles mõttes ma arvan, et tegu on probleemidega, millega peab tegelema eeskätt Iraak ise, peavad tegelema eeskätt kurdid kogu maailmas, aga ka rahvusvaheline avalikkus. Samas on selles avalduse eelnõus küsimusi, mida tuleks ilmselt ka meil parlamendis ja kogu Eestis ulatuslikumalt arutada, et otsustada, kuidas ühele või teisele küsimusele reageerida. Juba sai mainitud avalduse tekstis olevat viidet Sèvres'i rahule. Tõepoolest, ma mõistan algatajate põhjendust, et Sèvres'i rahu oli võib-olla esimene rahvusvaheline akt, milles kurdi rahva õigustele viidati, aga on tõsiasi, et Sèvres'i rahulepingus tehtud viide ei puudutanud Iraagi Kurdistanit. Praegu on küsimus aga just Iraagi Kurdistanis.

Teine küsimus on, mil moel peaks Riigikogu välispoliitilistes küsimustes seisukohti võtma. Kolleeg Marianne Mikko selle küsimuse enne esitas. Mulle tundub, et mingeid reegleid selle kohta ilmselt olla ei saa. Tuleb püüda tunnetada, mispuhul on Riigikogu osalus vajalik ja mispuhul peaks otsuseid tegema teised võimuharud, näiteks Vabariigi Valitsus ja Välisministeerium. See on teema, mis minu arvates vääriks meil põhjalikumat arutelu.

Eestis on siamaani lähtunud ja ma loodan, et lähtutakse ka edaspidi konsensusliku välispoliitika põhimõttest. See on nii kõigis tsiviliseeritud demokraatlikes riikides. Kui riigis on mitu välispoliitikat, siis riik ei suuda rahvusvaheliselt ennast eriti tõhusalt esindada ega ka kaitsta. Ma arvan, et see on väärtus, millest Eesti peaks ka edaspidi kinni hoidma. Praegu tähendab see seda, et välispoliitilises suhtlemises, välispoliitilistes ettevõtmistes ei tohi olla jaotust valitsuskoalitsioon ja opositsioon. Selles küsimuses peaksime olema ühtsed. See viitab automaatselt ka tõsiasjale, et olgu sisepoliitilised probleemid üksipuha millised, välispoliitika kaudu neid lahendada kindlasti õige ei ole. Ma loodan, et me jääme selles osas oma seniste tavade juurde.

On üks asi, mis minu arvates ei ole meile kõigile selge: kui palju me saame nimetatud avaldusega Iraagi Kurdistanit probleemi lahendamisele kaasa aidata ja kas me üldse saame sellele kaasa aidata. Ka minul ei ole vastust. Võimalik, et me ei saa üldse kaasa aidata, võimalik, et see aitab teemat üleval hoida. Ühest vastust igal juhul ei ole. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon arutas seda küsimust ja jõudis nimetatud asjaolude tõttu järeldusele, et fraktsioonina me hääletusel ei osale. Aitäh!

11:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõtusoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Avalduse eelnõu 516 muutmiseks on esitatud kolm ettepanekut. Vaatame need üheskoos läbi. Need on kõik väliskomisjoni tehtud ja arvestatud täielikult. Esimene, teine ja kolmas muudatusettepanek. Avalduse eelnõu 516 muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu lõpphääletusele. Seda me hetke pärast ka teeme.

Juhatajana pean ütlema, et minu arvates saab siinkohal täis üks ring. Mulle tuli meelde, et meie kunagine kaugete aastate tagune kolleeg kindral Johan Laidoner oli üks nendest kõrgetest riigiesindajatest, kes tegeles oma ameti tõttu Iraagi küsimustega, piiritülide ja sealse piiri määratlemisega. Sellepärast ei ole vist päris juhus, et tänasele avaldusele on alla kirjutanud kaks kindralit, kes esindavad oma erakonda ja fraktsiooni praeguses Riigikogus.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele avalduse eelnõu 516. Enne seda kutsume saali ka need kolleegid, kes siin praegu veel ei ole.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu liikmete Eerik-Niiles Krossi, Andres Herkeli, Kalle Pallingu, Johannes Kerdi, Artur Talviku, Lauri Luige, Maris Lauri, Ain Lutsepa, Kristen Michali, Ants Laaneotsa, Madis Millingu, Kalle Laaneti, Urmas Kruuse, Laine Randjärve, Remo Holsmeri, Heidy Purga,

Andres Ammase, Krista Aru, Külliki Kübarsepa, Monika Haukanõmme, Jaak Madisoni, Igor Gräzini, Valdo Randpere, Yoko Alenderi, Meelis Mälbergi, Aivar Sõerdi ja Jüri Jaansonini esitatud Riigikogu avalduse "Iraagi Kurdistanis iseseisvusreferendumi puhul" eelnõu 516. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Avalduse poolt hääletas 43 rahvasaadikut, vastu ei olnud keegi, erapooletuid oli 3. Riigikogu liikmete Eerik-Niiles Krossi, Andres Herkeli, Kalle Pallingu, Johannes Kerdi, Artur Talviku, Lauri Luige, Maris Lauri, Ain Lutsepa, Kristen Michali, Ants Laaneotsa, Madis Millingu, Kalle Laaneti, Urmas Kruuse, Laine Randjärve, Remo Holsmeri, Heidy Purga, Andres Ammase, Krista Aru, Külliki Kübarsepa, Monika Haukanõmme, Jaak Madisoni, Igor Gräzini, Valdo Randpere, Yoko Alenderi, Meelis Mälbergi, Aivar Sõerdi ja Jüri Jaansonini esitatud Riigikogu avalduse "Iraagi Kurdistanis iseseisvusreferendumi puhul" eelnõu 516 on avaldusena vastu võetud.

4. 11:22 Perekonnaseisutoimingute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (511 SE) esimene lugemine

11:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Neljas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud perekonnaseisutoimingute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 511 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli kõigepealt siseminister Andres Anvelt!

11:22 Siseminister Andres Anvelt

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Perekonnaseisutoimingute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu eesmärk on muuta kokku nelja seadust. Lähen siis nende nüansside juurde. Eelnõu eesmärk on eelkõige vähendada kodanike halduskoormust ning muuta riigi andmekogumine efektiivsemaks, laiendades e-teenuste kasutamist perekonna- ja rahvastikutoimingutes.

Esiteks, perekonnaseisutoimingute seaduses pakume välja järgmised muudatused. Kõigepealt, sünni elektroonilise registreerimise võimaluste laiendamine. Kehtiva seaduse kohaselt saavad lapse sünni registreerida digitaalallkirjaga kinnitatult vaid omavahel abielus olevad vanemad. Uue reeglistiku kohaselt on selline võimalus enamikul vanematest, v.a seaduses sätestatud erandid, milleks on näiteks alaealised vanemad ja piiratud teovõimega vanemad. Statistika järgi on viimastel aastatel üle poole sündidest registreerinud vabaabielus vanemad ja üksikemad ning sellest tuleneb ka vajadus muuta regulatsioon neile soodsamaks ja lihtsamaks. Eelduslikult elektroonilise teenuse kasutajate ring kahekordistub. Eelnõuga muudetakse sünni registreerimise regulatsiooni selliselt, et ka üksikvanem või omavahel abielus mitteolevad vanemad saavad esitada sünni registreerimise avalduse, isaduse omaksvõtu avalduse ja isaduse omaksvõtuks ettenähtud nõusoleku digitaalallkirjaga kinnitatult turvalises veebikeskkonnas.

Teiseks, surma registreerimise kord muutub lähedaste jaoks märksa lihtsamaks. Tulevikus ei pea inimene surma registreerimiseks perekonnaseisuasutusse üldjuhul kohale minema. Surma andmed kantakse rahvastikuregistrisse automaatselt, kui tervishoiuteenuse osutaja on koostanud surmateatise. Sellega on isiku surm riiklikult registreeritud. Matmiseks vajaliku surmatõendi saab seejärel kas arstilt või perekonnaseisuasutusest. Kõik surma registreerimise osas tehtud perekonnaseisutoimingute seaduse muudatused seonduvad surma dokumenteerimise elektroonilisele kujule viimisega alates järgmise aasta 1. juulist. Selleks on vaja arendada mõningaid IT-lahendusi, mille kohta saab seletuskirjast lähemalt lugeda.

Kolmandaks, rahvusvahelise kaitse saajate perekonnasuhete kandmine rahvastikuregistrisse muutub võimalikuks Politsei- ja Piirivalveameti koostatud rahvusvahelise kaitse andmise otsuse alusel, kui rahvusvahelise kaitse andmise menetluse raames on tuvastatud isiku perekonnasündmused ja -suhted. Neljandaks pikendatakse abielu sõlmimise tähtaega. Kehtiva seaduse kohaselt ei sõlmita abielu varem kui ühe kuu ja hiljem kui kolme kuu möödumisel abiellumise avalduse esitamisest. Eelnõuga seda tähtaega pikendatakse. Abielu saab sõlmida kõige varem ühe kuu möödumisel ja hiljemalt kuue kuu möödumisel abiellumise avalduse esitamise päevast. See annab võimaluse seda tähtsat sündmust pikemalt planeerida. Ka perekonnaseisuametnikel, kes sündmusest osa võtavad, on sel juhul lihtsam

oma aega planeerida.

Veel on eelnõu eesmärk teha perekonnaseisutoimingute seadusesse rida muid muudatusi.

Lihtsustatakse perekonnaseisuasutustele esitatavaid avaldusi, vähendades avalduses esitatavate andmete hulka, võimaldatakse korduva tõendi saamiseks ning perekonna- või nimeõiguslikku muudatust kajastavalt dokumendilt andmete saamiseks esitada avaldus lisaks isiklikult kohale tulemisele või digitaalselt allkirjastatuna saatmisele ka esindaja kaudu või posti teel, loobutakse välisriigis aset leidnud perekonnaseisuandmetes toimunud muudatuse registreerimiseks eraldiseisva avalduse esitamise kohustusest ja lihtsustatakse perekonnaseisuametnikuna tegutsemise õiguse andmise protsessi selliselt, et minister võib vajadusel selle õiguse andmise edasi volitada.

Ka luuakse eelnõu kohaselt õiguslik alus taastada enne 1995. aasta 1. jaanuari lapsendatud isikute õige sünniaeg või -koht, kui nende sünniaeg või sünnikoht lapsendamisel muudeti.

Edasi, täiendavad muudatused rahvastikuregistri seaduses. Eelnõuga täiendatakse andmete rahvastikuregistrisse kandmise alusdokumentide loetelu, need on kõik sõltuvuses eelnimetatud muudatustest perekonnaseisutoimingute seaduses. Samuti kaasajastatakse järelevalvevaidluste lahendamise peatükki, mis viiakse paremini kooskõlla kehtiva õigusega. Eelnõu kohaselt on vaideid lahendav organ vastutav töötleja ehk Siseministeerium.

Peamised muudatused surma põhjuse tuvastamise seaduses tulenevad samuti perekonnaseisutoimingute seaduse eelnõus nimetatud muudatustest, et tagada surmaandmete elektrooniline liikumine. Kindlasti nende muudatustega lihtsustatakse arstide tööd, kuna andmete edastamine on elektrooniline.

Samuti on selles eelnõus muudatused maavalitsuste tegevuse lõpetamisest tulenevas Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduses. Muudatustega tagatakse, et Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse jõustumisel jõustuks ka maakonnakeskuse kohaliku omavalitsuse üksuse kui perekonnaseisuasutuse terviklik pädevus. Selge sõnaga tuuakse välja, et maakonnakeskuse kohaliku omavalitsuse üksus on pädev tegema ka andmehõivekandeid rahvusvahelise kaitse andmise otsuse alusel. Erinevalt senistest maavalitsustest ei hakka maakonnakeskuse kohaliku omavalitsuse üksus juhendama teisi kohalikke omavalitsusi kui perekonnaseisuasutusi. Samuti ei korralda maakonnakeskuse kohaliku omavalitsuse üksus neile koolitusega eksameid, see ülesanne läheb edaspidi Siseministeeriumile. See on lühidalt kõik. Suur tänu! Ootan teie küsimusi.

11:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse ministrile esitab Peeter Ernits.

11:29 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest on see suurepärane eelnõu: muudab elukorralduse paindlikumaks, kiiremaks, ei pea surma puhul pool päeva kulutama omavalitsuses käimiseks ja lapse sünni registreerimisel samuti. Aga miks selle suurepärase lähenemise puhul on koostatud väljatöötamiskavatsus, mida enamiku eelnõude puhul kahjuks ei ole, aga rahvusvahelise kaitse saajate problemaatika lahendamisel seda koostatud ei ole? Mulle tundub, et just selle teema puhul olnuks seda vaja. Esimesena jutuks olnud regulatsiooni puhul on siililegi selge, et paindlikum kaasaegne lähenemine on igal juhul hea.

11:30 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh, see on hea küsimus. Tundsin ka ise selle vastu huvi, kui eelnõuga tegelesin. Kui mindi seda teed, et otsustati koostada väljatöötamiskavatsus perekondlike e-teenuste laiendamiseks, siis üks eesmärk oli saada selgust, kui suur on vajalike täiendavate IT-lahenduste maht ja milline on nende mõju perekonnasuhetele. Tuli üksikasjalikult läbi analüüsida, milline olukord tekib näiteks siis, kui üks vanem teeb selle kande ära, aga teine vanem seda ei aktsepteeri. Nii et nagu te ütlesite, tegu on väga vajaliku muudatusega, aga see vajas väljatöötamiskavatsust.

Mis puudutab rahvusvahelise kaitse saajate perekonnasuhete kandmist rahvastikuregistrisse, siis see vajadus tuleneb elust enesest. See on oluline näiteks juhul, kui üks välismaalane väidab, et ta on mõne rahvusvahelise kaitse saanud inimese lähisugulane, ja tahab sellel alusel samuti saada rahvusvahelist kaitset. Niisugused küsimused on meil iga päev laual ja nende lahendamine võtab väga palju aega ja energiat. Samas on tegu ikkagi perekonnaseisu toimingutega ja nende asjade lahendamiseks ei ole väga

palju aega. Soovime selles valdkonnas jõuda samale tasemele, kus on juba väga paljud teised välisriigid. Riik ehk meie puhul siis Politsei- ja Piirivalveamet, kes tegeleb ka migratsiooni- ja perekonnaseisuküsimustega, saab õiguse kanda rahvusvahelise kaitse menetluse käigus antud ütluste andmed andmebaasi. Kui neid ütlusi hiljem muudetakse, siis on selge, et neid andmeid tuleb muuta kohtuliku menetluse käigus.

Nii lihtne see kõik ongi. Ühtepidi me räägime protsessist, mis mõjutab kümneid ja isegi sadu tuhandeid Eesti inimesi, kelle elu läheb lihtsamaks ja vähenevad ka teatud perevaidlused. Teiselt poolt on kasu selles, et me peame ju rahvusvahelisi kanaleid kasutades tihtipeale tõendama ühe või teise inimese perekondlikke sidemeid ja ehk me edaspidi enam ei takerdu nüansside taha, mis võivad rahvusvahelistes vaidlustes tagasilööke anda.

11:34 Aseesimees Enn Eesmaa

Helmut Hallemaa.

11:34 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Austatud minister! Kindlasti on see oluline seadus, eriti see osa, mis laiendab digitaalvõimalusi meie e-riigis. Minu küsimus on lihtsalt markeerimise mõttes rahastuse kohta. Maavalitsuste kaotamisega lähevad perekonnaseisu- ja muud rahvastikutoimingud üle maakonnakeskustele. Sel korral anti asjaomane raha üle selles suurusjärgus, mis maavalitsustel oli. Kas tulevikus hakkavad need asjad käima tasandusfondi kaudu, nii et maakonnakeskused saavad raha nende toimingute jaoks sealt?

11:34 Siseminister Andres Anvelt

Praegu on jah nii, et maakonnakeskused said selle raha enda käsutusse nende summade ulatuses, mis olid maavalitsustel. Ma ise arvan, et tänu sellele seadusele tegelikult kogu see koormus väheneb. Kindlasti väga paljud inimesed tahavad kasutada võimalust kanded kodus arvuti abil ära teha. Mis puutub tasandusfondi, siis tulevikus see minu arvates tõesti niimoodi käib. Aga kui soovite täpsemat informatsiooni, siis võin selle teile saata kirjalikult. Praegu me ühtepidi küll anname maavalitsuste ülesandeid üle, aga samas vähendame survet maakonnakeskuste omavalitsustele, kes neid toiminguid peavad tegema.

11:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

11:35 Urve Tiidus

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Komisjonis mul ununes üks asi küsimata. Kui nüüd väga paljud registreerimised, mis seonduvad sünni ja surma ja muude perekonnaseisutoimingutega, muutuvad veel rohkem digitaalseks, elektrooniliseks, siis kas jääb üldse inimesi, kes ikkagi tahavad tähtsate sündmuste puhul vahetult kellegagi suhelda? Kas jäävad alles need ametnikud, kelle juurde saab oma rõõmsa või ka kurva sõnumiga minna?

11:36 Siseminister Andres Anvelt

Kindlasti jäävad. See on ju üks Eesti e-riigi printsiipe, et me propageerime e-teenuseid, mis teevad meie inimeste elu lihtsamaks, aga kui kellelgi on soov mõne rõõmsa või kurva sündmuse puhul ametnikuga suhelda, siis need inimesed loomulikult täidavad oma rolli edasi. Nagu ma ütlesin siin ka oma ettekandes, maakonnakeskuste omavalitsused teevad sedagi tööd. Nii et need kaks asja kindlasti ei välista teineteist.

11:36 Aseesimees Enn Eesmaa

Lugupeetud minister, aitäh! Teile rohkem küsimusi ei ole. Õiguskomisjoni nimel ettekande teeb komisjoni liige Urve Tiidus. Palun!

11:36 Urve Tiidus

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjonis oli perekonnaseisutoimingute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu päevakorras 16. oktoobril. Eelnõu esimesel lugemisel viibisid komisjoni istungil ka siseminister Andres Anvelt, siseministri nõunik Ramon Loik, Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna juhataja Enel Pungas, sama osakonna juhataja asetäitja õiguse alal Mairis Kungla, õigusnõunik Mari Käbi ning Sotsiaalministeeriumi hallatava Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskuse jurist Laine Mokrik.

Siseminister Andres Anvelt tutvustas komisjonile seaduseelnõu sisu ja eesmärgi. Laias laastus sisaldas see ettekanne sama infot, mille minister siin saalis just meieni tõi. Nimetan siiski mõned olulisemad komisjonis esile toodud muudatused. Need seonduvad sünni ja surma registreerimisega, perekonnaseisutoimingutega ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute andmete rahvastikuregistrisse kandmisega. Eelnõu laiendab nende isikute ringi, kes saavad edaspidi lapse sünni registreerimise avalduse esitada digitaalallkirjaga kinnitatult. Kui seni said seda teha ainult omavahel abielus olevad vanemad, siis uue reeglistiku kohaselt on digitaalselt allkirjastatud avalduse esitamise võimalus enamikul vanematel. Erandid on, nagu Andres Anvelt juba märkis, alaealised vanemad ja piiratud teovõimega vanemad – nemad seda teha ei saa.

Surma registreerimine muutub eelnõu kohaselt alates järgmise aasta 1. juulist tunduvalt lihtsamaks. Üldjuhul ei pea inimene pereliikme surma registreerimiseks enam perekonnaseisuasutusse minema. Surmaandmed kantakse rahvastikuregistrisse automaatselt, kui tervishoiuteenuse osutaja on koostanud surmateatise.

Seoses maavalitsuste tegevuse lõpetamisega on eelnõus ka muudatused, mille kohaselt lähevad ülesanded, mis on seotud sündide-surmadega ja nime õiguslike muudatustega, üle valla- ja linnavalitsustele. Lisaks tehakse eelnõuga perekonnaseisutoimingute seaduses rida muid muudatusi: vähendatakse perekonnaseisu avalduses esitatavate andmete hulka, võimaldatakse korduva tõendi saamiseks ning perekonna- ja nimeõiguslikku muudatust kajastavalt dokumendilt andmete saamiseks esitada avaldus lisaks isiklikult kohale tulemisele või digitaalselt allkirjastatuna saatmisele ka esindaja kaudu või posti teel, loobutakse välisriigis aset leidnud perekonnaseisuandmetes toimunud muudatuste registreerimiseks eraldi avalduse esitamise kohustusest ning lihtsustatakse perekonnaseisuametnikuna tegutsemise õiguse või vaimuliku abielu sõlmimise õiguse andmise protsessi selliselt, et minister võib vajaduse või soovi korral selle õiguse andmise edasi volitada. Veel kõrvaldatakse seaduse lünk vaide esitamise osas ja defineeritakse perekonnasündmuse mõiste. Sellest kõigest meile räägiti komisjonis ja täna siis tutvustas minister seda eelnõu suures saalis.

Komisjon langetas sellised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda tänaseks, 24. oktoobriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata ettekandjaks Urve Tiidus. Kõik need otsused tehti konsensusega. Veel otsustati teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 7. november kell 4 pärastlõunal. Konsensuslikult hääletajad olid Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Hanno Pevkur, Hardi Volmer, Külliki Kübarsepp, Liisa Oviir, Raivo Aeg, Dmitri Dmitrijevi, kes asendas Toomas Pauri, ning Toomas Vitsut, Urve Tiidus ja Valdo Randpere. Suur tänu kuulamast!

11:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Teile ei ole küsimusi. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Eelnõu 511 esimene lugemine on lõppenud. Määrati eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 7. novembri kell 16.

5. 11:41 Konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõu (508 SE) esimene lugemine

11:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Viies päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõu 508 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli riigihalduse ministri Jaak Aabi!

11:41 Riigihalduse minister Jaak Aab

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on täpsustada vähesel määral riigiabi ja grupierandi määruse alusel antavast riigiabist

informeerimise viisi. Samuti on eesmärk riigiabi läbipaistvust suurendada ja viia konkurentsiseaduses kasutatavad viited kooskõlla muutunud Euroopa Liidu õigusaktidega. Eelnõuga täpsustatakse vähese tähtsusega riigiabi ja grupierandi määruse alusel antava riigiabi reeglitest informeerimise viisi. Muudatuse eesmärk on sätestada selgelt, et potentsiaalset abi taotlejat tuleb informeerida kavandatava abi iseloomust ja abi andmise üldpõhimõtetest. Abikava puhul saab seda teha, sätestades üldpõhimõtted abikava tekstis. Nõue teavitada abi saajat abi andmise üldpõhimõtetest tuleneb Euroopa Komisjoni soovist. Eesmärk on eelkõige parandada abi andja teadmisi talle antavast riigiabist ja selle suhtes kohaldatavatest reeglitest. Muudatuste näol ei ole tegu uue põhimõttega abi andjate jaoks. Abi andjad informeerivad praktikas juba abi saajaid kavandatava abi iseloomust ja abi andmise üldpõhimõtetest ning seetõttu ei suurenda see muudatus ei riigiabi andjate ega abimeetmete koostajate töökoormust. Lihtsalt see põhimõte sätestatakse nüüd seaduse tasandil. Eelnõuga sätestatakse Rahandusministeeriumi kohustus täita riigiabi läbipaistvuse nõuet. Tegemist on 1. juulil 2016 kehtima hakanud Euroopa Komisjoni kehtestatud nõudega, mille kohaselt pidid liikmesriigid nimetatud kuupäevaks avalikustama antud riigiabi, mis ületab 500 000 eurot. Üldiselt tuleb selline teave kuue kuu jooksul alates abi andmise kuupäevast avaldada Euroopa Komisjoni läbipaistvusmoodulis. Läbipaistvusnõude eesmärk on muu hulgas võimaldada kodanikel ja ettevõtjatel saada hõlpsasti asjakohast teavet antud riigiabi kohta, sh abi saaja, abi suuruse ja eesmärgi kohta. Veel viiakse konkurentsiseaduses kasutatud viited nüüd kooskõlla muutunud Euroopa Liidu õigusaktidega. Tegemist on tehnilist laadi muudatustega, mis tulenevad muudatustest Euroopa Liidu õigusaktides. Viide konkreetsele õigusaktile on vajalik õigusselguse huvides. Tänan!

11:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse ministrile esitab Urve Tiidus. Palun!

11:44 Urve Tiidus

Aitäh! Lugupeetud minister! Mul tekkis praegu selline küsimus. Seletuskirja kümnes punkt on eelnõu kooskõlastamine. Siin on terve nimekiri nendest, kellele on eelnõu saadetud kooskõlastamiseks ja arvamuse andmiseks. Nende seas on mitu vallavalitsust. Kas te natuke selgitate, miks just selline valik? Siin on näiteks Valgjärve Vallavalitsus, Lääne-Nigula Vallavalitsus ja mõned veel, aga vallavalitsusi oli meil teatavasti sel ajal palju-palju rohkem.

11:45 Riigihalduse minister Jaak Aab

Täna küsimuse eest! Ma ei tea detailselt tagapõhja, miks just need vallavalitsused valiti. Tõenäoliselt on see mingi pisteline valik või on siis valitud vallavalitsused, kellega ka varem on sellel teemal suheldud. Võib-olla on neil olnud probleeme riigiabi kajastamisega ja teatud reeglitest kinnipidamisega. Ainukesena saatis märkuse Eesti Töötukassa, mainin siin ka selle teema ära. Eelnõusse oli algul kavandatud ka ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõude regulatsioon, aga praegu on käimas üks kohtumenetlus, kus otsustatakse, kas riigiabi andja saab seda tagasi nõuda või peab tegema seda Euroopa Komisjoni kaudu. Kuna see menetlus alles käib, siis me jätsime selle regulatsiooni eelnõust esialgu välja. Aga kui see küsimus on kohtus lahenduse leidnud ja me oleme teada saanud ka Euroopa Komisjoni hinnangu, siis tuleb seegi muudatus eelnõu näol siia Riigikokku.

11:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem küsimusi ministrile ei ole. Suur aitäh! Juhtivkomisjoni ettekande teeb majanduskomisjoni liige Tarmo Kruusimäe.

11:46 Tarmo Kruusimäe

Hea eesistuja! Head kolleegid! Ega mul rohkemat pole lisada kui seda, et k.a 16. oktoobril kell 11.10 kogunes majanduskomisjon, et seda eelnõu arutada. Kohal olid Sven Sester, Erki Savisaar, Peeter Ernits ning nõunik-sekretariaadijuhataja Kaido Rosin, nõunikud Marin Daniel ja Piia Schults ning konsultant Margit Ubaleht. Kohale olid kutsutud ka riigihalduse minister Jaak Aab ning Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna jurist Laura Sofia Annus.

Mida siis otsustati? Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu 508 k.a 24. oktoobri täiskogu istungi päevakorda, teiseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute tähtjaks kümme päeva, s.o 7. november. Kõik otsused oli konsensuslikud. Tänan!

11:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Ka juhataja tänab. Küsimusi teile ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonidele. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 508 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrati eelnõu 508 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 7. novembri kell 17.

6. 11:47 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (484 SE) esimene lugemine

11:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Kuues päevakorrapunkt on Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 484 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Aivar Sõerd!

11:48 Aivar Sõerd

Austatud aseesimees! Head kolleegid! Selle eelnõu eesmärk on taastada tulumaksuseaduses võimalus, et abikaasad esitavad ühise tuludeklaratsiooni. Praktikas tähendab see seda, et abikaasade tulud ja tuludest tehtavad mahaarvamised liidetakse. Eesti maksuõiguses on varem kehtinud põhimõte, et abikaasad saavad esitada ühise tuludeklaratsiooni. Reformierakond on nüüd teist korda esitanud ühisdeklaratsiooni taastamise eelnõu, sest valitsuskoalitsioon ei ole täitnud lubadust ega ole taastanud abikaasade võimalust esitada ühine tuludeklaratsioon.

Koalitsioon lubas abikaasade ühise tuludeklaratsiooni taastada, kuid nagu te mäletate, juunis esitas valitsus tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mis ka seaduseks sai ja mille kohaselt ühisdeklaratsioone ei taastatud. Mööndus, mis tehti, oli see, et tulude puudumise või nende teatud määrast allapoole jäämise korral saab üks abikaasa oma tulust maha arvata teise abikaasa eest täiendava maksuvaba tulu teatud summas.

Reformierakonna fraktsiooni algatatud seaduseelnõu on väga oluline eelkõige nendele peredele, kus üks abikaasa on kodune ja tulu teenib vaid teine abikaasa. Just neid peresid, kus üks abikaasa töötab ja teine ei tööta, aitab ühiste tuludeklaratsioonide taastamine kõige enam. Täna on selgunud ka 2016. aasta tuludeklaratsioonide koondandmed. Ühiseid deklaratsioone oli umbes 68 000 ja selliseid peresid, kus üks abikaasa ei töötanud, oli 7490. Seda, et juunikuise seadusmuudatusega laiendati võimalusi vaid väga vähesel määral, tõendab fakt, et kui ühisdeklaratsioonide taastamine läheb eelarvele maksma 22 miljonit eurot, siis tehtud väikeste möönduste mõju eelarvele on 3,4 miljonit eurot. Seega on alust öelda, et tehti vaid väikeseid mööndusi, võimalikust ainult 15% ulatuses. No see on ju tühine osa!

Aga lühidalt siis eelnõust. Punktiga 1 täiendatakse tulumaksuseaduse § 44 lõikega ¹⁵. Selle muudatuse eesmärk on taastada abikaasade ühisdeklaratsioonide esitamise võimalus. Punktiga 2 täiendatakse § 46 lõiget 1 põhimõttega, et ühisdeklaratsiooni esitajad vastutavad juurdemaksmisele kuuluva tulumaksu tasumise eest solidaarselt. Punktiga 3 täiendatakse § 46 lõiget 6 põhimõttega, et enam makstud tulumaksu saab kanda ka abikaasa kontole.

Loomulikult on sellisel seaduse muutmisel positiivne mõju. Seletuskirjas on toodud 2015. aasta tulude deklareerimise andmed. Siis esitati 78 700 ühist tuludeklaratsiooni, mis teeb 23,6% esitanutest. Eelnõu esitamise ajal meil ei olnud teada veel 2016. aasta tuludeklaratsioonide koondandmed. Nagu ma ütlesin, siis 2016. aasta koondandmete põhjal laekus 68 877 ühist tuludeklaratsiooni.

Olgu siinkohal veel öeldud, et tulumaksuseaduses pole enam isegi sellist mõistet nagu ühine tuludeklaratsioon. 28. augustil on ajalehes Postimees avaldatud maksuameti teade 2016. aasta tuludeklaratsioonide esitamise kohta. Maksu- ja Tolliameti esindaja ütleb seal, et 2017. aasta tulusid abikaasad enam ühiselt deklareerida ei saa. Ja edasi: need, kellel pole võimalust ise kasutada täies mahus üldist maksuvaba tulu ja teatud mahaarvamisi, saavad teatud tingimustel kasutamata osa üle kanda abikaasadele. Veel enam, tulumaksuseaduses on ka piirangud, näiteks eluasemelaenu intresside puhul 300 eurot aastas. Kui meil oleks ühisdeklaratsioon, siis saaks kahe abikaasa puhul selle 300 eurot kokku liita, oleks 600 eurot, aga enam seda võimalust ei ole.

Ja põhjus on ka teada, miks koalitsioon ühiseid tuludeklaratsioone taastada ei soovi: see on liiga suur

kulu riigieelarvele. Seda on meile öelnud oma kirjas nii eelmine rahandusminister Sester kui ka praegune rahandusminister Tõniste. Minister Tõniste esitas hiljuti rahanduskomisjonile ka valitsuse kirjaliku seisukoha praeguse eelnõu kohta. Minister ütleb, et abikaasade ühise tuludeklaratsiooni taaskehtestamine 31. detsembril 2016 kehtinud kujul mõjutaks negatiivselt riigieelarvet. 2018. aastal oleks mõju eelarvele 18,6 miljonit eurot. Siit tuleb järeldada, et 18,6 miljonit ongi see summa, mille koalitsioon võtab perede taskust, perede eelarvest, jättes ühised tuludeklaratsioonid taastamata. Lisan veel, et ühine tuludeklaratsioon on kooskõlas ka kehtiva perekonnaõigusega. On selge, et ühiste tuludeklaratsioonide esitamise võimalus on olnud abielupaaride privileeg. Nüüd on koalitsioon selle privileegi devalveerinud ja kaalukas argument, nagu ma ütlesin, ongi liiga suur kulu riigieelarvele. Tänavuses 17. mai Eesti Päevalehes on intervjuu IRL-i esimehega, kus ta ütleb: "Abikaasade ühisdeklareerimise küsimus pole kindlasti meede, millel oleks tohutu suur rahaline mõju ja tähendus. Aga väärtuspõhiselt on see ühiskonnas väga oluline. Abikaasade ühisdeklareerimine tuleb taastada." Sellega tuleb nõustuda. Käesolev eelnõu ongi sellel eesmärgil tehtud ja ma loodan väga, et see leiab heakskiitu ja poolehoidu. Eesmärk on väga selge: abikaasade ühisdeklaratsioonid tuleb täismahus taastada. Palun seda eelnõu toetada! Täna tähelepanu eest!

11:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Enne toetamist on küsimused. Mihhail Stalnuhhin.

11:55 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tehniline küsimus. Meie komisjoni istungi tulemusena ma palusin, et Rahandusministeerium vastaks kirjalikult teie küsimustele. Kas te jõudsite nende vastustega tutvuda?

11:55 Aivar Sõerd

Jah, loomulikult jõudsin tutvuda, need laekusid täna hommikul. Ma päris kõigile küsimustele ammendavat vastust ei saanud, aga ma olen nendega tutvunud ja need on olemas. Aitäh Rahandusministeeriumile nende vastuste eest!

11:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Tarmo Kruusimäe.

11:56 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Hea ettekandja! Mul on teile selline küsimus. Kas te oskate öelda, kes oli 2014. aastal see juhtiv Reformierakonna poliitik, kes ütles, et ühiselt esitatava tuludeklaratsiooni puhul on mõistlik välja arvata eluasemelaen, sest enamikul inimestel on juba eluasemed välja ostetud?

11:56 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Eluasemelaenu intresse saab maha arvata endiselt. Neid määrasid on küll kärbitud, minu teada 300 eurot on see aastasumma, mis eluasemelaenu intressist on võimalik tuludeklaratsioonis maha arvata. Kui 2014. aastal keegi midagi ütles, siis ma arvan, et see ei puuduta seda eelnõu. Ma ei oska arvata, kes see oli, võib-olla te ise teate seda. Aga eluasemelaenu intressi saab maha arvata endiselt, ainult et ühisdeklaratsioonis oleks see summa suurem, kui ta praegu on.

11:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Helmut Hallemaa.

11:57 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud kolleeg ettekandja! Kahtlemata on selle teema puhul teie ettekanne alati olnud hästi mustades värvides. Kas te täiesti kogemata või sihilikult jätsite taustsüsteemi mainimata? Tulumaksuvaba miinimum tõuseb ikkagi 500 euroni, see on hästi suur tõus – võrreldes 10-eurose tõusuga on see lausa revolutsiooniline. Kuni 1700 eurot saavatel inimestel jääb järgmisel aastal kätte iga kuu 62 eurot rohkem ja aasta lõpuks 700 eurot. Kas on päris õige ja õiglane võrrelda eelmise aasta olukorraga tuleval aastal kujunevat olukorda?

11:58 Aivar Sõerd

Aitäh! Muidugi ma hea meelega vastan sellele küsimusele. Vaadake, mis puudutab seda maksuvaba miinimumi suurt tõusu, millest te räägite – kust te teate, et maksuvaba miinimum ei oleks tõusnud ka teistsuguste lahenduste puhul, kui on nüüd see astmeliselt vähenev maksuvaba miinimum? Ja me ju kogu aeg teeme võrdlusi. Rahandusministeeriumi vastustes, mis ta täna meile saatis, tuuakse võrdluseks olukord, kus maksuvaba miinimum on 180 eurot kuus. Aga vahepeal võeti ju vastu seadus, mille kohaselt maksuvaba miinimum oleks tõusnud 190 euronile ja seejärel 205 euronile. Teie tühistasite selle ära. Veelgi enam, arvestades seda, kui hästi praegu eelarvetulud laekuvad – riigikassa ajab praktiliselt üle –, ma üldse ei imestaks, kui selliste võimaluste juures olnuks võimalik üldist maksuvaba miinimumi tõsta palju kiiremas tempos, kui see on õnnestunud viimasel kümnel aastal.

11:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

11:59 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite, et viimati esitati 68 000 ühisdeklaratsiooni. Ühe eelneva eelnõuga seoses kõlas siin selline info, et 2016. aastal registreeriti Eestis umbes 6300 abielu. Põhjendus, miks ühisdeklaratsiooni esitamise võimalus ära kaotati, on see, et see on suur kulu riigieelarvele. Teie muidugi rõhutate seda, et see on tulu perekonnale, mis on tõepoolest suur väärtus. Kas te äkki teoretiseeriksite, et kui palju suurem oleks ühisdeklaratsiooni allesjäämise puhul nende abielupaaride arv, kes esitavad ühise deklaratsiooni? Neid oli 68 000, aga kui tuleb aastas umbes 6000 juurde, kui palju neid oleks näiteks kolme või nelja aasta pärast?

12:00 Aivar Sõerd

Aitäh! See on hea küsimus. Ma püüdsin ka omal käel seda natuke analüüsida, kuigi meil siin Riigikogus ei ole neid võimalusi väga palju. Rahandusministeerium saab kindlasti anda täpsemaid hinnanguid. 2016. aasta andmetel oli ühisdeklaratsioonide arv väga suur: 68 000. See on info, mis on täna teada. Ma vaatasin natuke ka ajalugu, see arv on kõikunud. Kui oli viimane majandusbuum 2005–2007, siis natukene ühisdeklaratsioonide arv vähenes. See võis olla põhjustatud sellest, et siis oli nagu praegugi tööhõive hästi suur ja peresid, kui üks abikaasa ei töötanud, oli vähe. Võib-olla sel põhjusel võrreldes 2015. aastaga 2016. aastal ühisdeklaratsioonide arv veidi vähenes. Neid peresid, kus üks abikaasa ei tööta, on vähem, kui on suur tööhõive ja väike tööpuudus. Aga endiselt on neid peresid ikkagi hästi palju, üle 7000, kus üks abikaasa ei tööta. See tähendab, et ühisdeklareerimise võimalus oleks ka praegu hästi populaarne, andes majanduslikku kasu nendele peredele, kus üks abikaasa ei tööta. Vaat seesama 18,6 miljonit eurot ongi see summa, mis nendelt peredelt ära võetakse.

12:02 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

12:02 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea eesistuja! Hea ettekandja! Ma tänan teid selle eelmise põhjaliku, pika ja sisutu vastuse eest! Aga ma tahan teie käest küsida, kuis on see võimalik, et te 2014. aastal otsustasite, et peaks avalikkusele välja pakkuma võimaluse, et ühiselt deklareeritava tulu seast võiks välja arvata eluasemelaenu. Kas teile ei tundu, et sellega te avasite Pandora laeka, mida hiljem võib-olla teised hakkavad majanduslikel eesmärkidel kasutama? Ma väidan, et kui seda teemat ei oleks 2014. aastal avatud, ei oleks sinna laekasse vaadatud ja oleks jäänud kehtima põhimõte, et maksudega ei mängita. Kas te nüüd, kolm aastat hiljem, olete kardinaalselt seda seisukohta muutnud?

12:03 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud küsija! Te eksite! Te olete eksiteel! Ei 2014. aastal ega varem ole ühisdeklaratsioonide kontekstis räägitud eluasemelaenu intresside mahaarvamise lõpetamisest.

12:03 Esimees Eiki Nestor

Helmut Hallemaa, palun!

12:04 Helmut Hallemaa

Aitäh, esimees! Hea ettekandja, ma muidugi tänan selle kurjustamise eest! Aga ma nüüd viitan eesti keele nüanssidele. Ma saan aru, et "on" ja "oleks" või "tõuseb" ja "tõuseks" on ikkagi täiesti erinevad asjad. Üks on kindel kõneviis ja teine on kaudne kõneviis. Maksuvaba tulu määr tõuseb 1. jaanuarist 2018. aastal 500 euron. Ja tegelikult te tõite ise need erinevad võrdlused ja minu küsimus oligi, kas need on kohased. Eesti riigi arengus ei ole 2017. aasta olnud mingi eriline aasta. Meil on seljataga ikkagi väga palju aastaid ja maksuvaba tulu ei ole kunagi tõusnud hüppeliselt.

12:04 Aivar Sõerd

Aitäh! Maksuvaba tulu ei tõuse 500 euron kõigil. Aluseks võetakse aastatulu, mitte kuupalk – me räägime kogu aeg aastatulust. Kui aastatulu läheb üle keskmise – me räägime praegu järgmisest aastast ja tegelikult on palgakasv hästi kiire, 5–6% –, siis maksuvaba miinimumi üldse kasutada ei saa. Nende inimeste hulka võivad kuuluda ka keerukamate seadmetega töötavad oskustöölised. Tegelikult ei ole siin mitte mingit tingivat kõneviisi. Seadus, mille kohaselt maksuvaba miinimum oleks järgmisel aastal tõusnud 190 euron ja ülejäämisel aastal 205 euron, võeti vastu, aga teie tühistasite selle ära. Ning see oli üldine maksuvaba miinimum.

12:05 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

12:05 Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Oma ettekandes te märkisite, et eriti kannatavad need pered, kus üks on töötaja ja teine mitte. See viitab minu arvates sellele, et kui pere on otsustanud, et üks abikaasast on kodus ja kasvatab lapsi, siis seda tööd riik vääriliselt ei hinda. See teeb eriti kurvaks – tekib küsimus, mida ikkagi riigi jaoks tähendab pere kui institutsioon. Öelge palun, kas tööpoolest võetakse ühisdeklaratsioonide võimalus peredelt ära ainult nende 19 või 20 miljoni pärast! Lihtne arvutus näitab, et kui linnahall jätta tegemata, siis võiks selle rahaga peresid niimoodi toetada kolm aastat.

12:06 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Linnahall võetigi järgmise aasta eelarvest välja. Seda pole seal. Aga nii ta on, et eelmine rahandusminister saatis rahanduskomisjonile kirja valitsuse seisukohaga, et ühisdeklaratsioonide taastamine oleks eelarvele liiga suur kulu. Sama kinnitas ka praegune minister. Need kirjad on olemas.

12:06 Esimees Eiki Nestor

Terje Trei, palun!

12:06 Terje Trei

Ma tänan! Hea ettekandja! On selge, et kõike seda tehakse raha pärast, kuna raha on vähe. Aga kas teie arust õigustab see pereväärtuste lõhkumist ja seda, et püha töotust nii heas kui halvas kõige jagamise kohta nüüd pisendatakse? Minul on küll päris suur mure pereväärtuste pärast.

12:07 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! See ongi väga kurb. Seda enam, et nagu ka IRL-i esimees ütles, abikaasade ühisdeklareerimise keelamine pole kindlasti meede, millel oleks tohutu suur rahaline mõju. Aga koalitsioonile on see liiga suur kulu ja see abikaasade privileeg ohverdati. Ning seda olukorras, kus meil on järgmise aasta eelarve näol tegu nagu buumiaja eelarvega. Eile käis rahanduskomisjonis Eesti Panga president, kes võrdles praegust aega 2005. aastaga. Kui me vaatame järgmise aasta eelarvet, siis näeme, et kõik valdkonnad saavad raha juurde. Kõik, kes soovivad, saavad raha juurde. Aga vaat perede arvel tuleb 18,6 miljonit kokku hoida.

12:08 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi, palun!

12:08 Jürgen Ligi

Aitäh, austatud ettekandja! Kuulates siin vähem õpetatud kolleegide küsimusi, kus on jutt 500 maksuvabast eurost kuus, jääb mulje, et me oleme lähedal kokkuleppele, et kõigil hakkab kehtima too 500 maksuvaba euro määr. Inimesed on valesti asjast aru saanud. Palun selgitage neile, kes saavad seda määrat kasutada ja kes ei saa! See, et raha võetakse kelleltki ära, on niisugune proletariaadi tehnika, aga peale selle on ju veel väikesepalgalised, kes samuti seda 500 määrat kuidagi kasutada ei saa, sest neil on aasta keskmine tulu liiga väike. Palun selgitage, umbes kui paljud sellest soodustusest kas päris või osaliselt ilma jäävad!

12:09 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Selle selgitamine kindlasti võtaks palju rohkem aega, kui see formaat siin võimaldab. Aga üldine põhimõte, kui ma nüüd õigesti aru olen saanud, on see, et kui aasta keskmine tulu ületab 1200 eurot kuus, siis hakkab maksuvaba miinimum vähenema ja väheneb nullini, kui keskmine tulu kuu arvestuses on 2100 eurot. Siis väheneb maksuvaba miinimum nullini. Kui aasta tulu kuu arvestuses on kuni 1200 eurot, siis kehtib 500 eurot maksuvaba tulu kuus. Suurema sissetuleku puhul see hakkab järk-järgult vähenema. Kui me räägime oskustöolistest, kes teevad keerukat tööd, on saanud parema väljaõppe ja teenivad rohkem palka, siis nendelt võetakse võimalus maksuvaba miinimumi kasutada üldse ära. See on kogu selle toreduse juures see negatiivne tahk.

12:10 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse.

12:10 Urmas Kruuse

Aitäh! Kui seda eelnõu komisjonis arutati, siis kas peale eelnõu esitajate tekkis ka teistel mõte, et vahest oleks selle asemel, et investeerida mõttetusse betooni, mõttekam investeerida inimestesse ja seeläbi ka perekondadesse? Või olite sellel rindel üksi?

12:11 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Komisjonis me nii laiahaardeliseks selle aruteluga ei läinud. Komisjoni formaat ka ei võimalda seda ja komisjoni esimees andis väga vähe aega selle eelnõu arutamiseks. Meil oli päris palju tehnilist laadi küsimusi. Kohal olid ka Rahandusministeeriumi ametnikud, kes kõigile küsimustele ei vastanud, aga me saime need vastused täna kätte. Ma tänan komisjoni esimeest, kes seda palus. Need küsimused jäid komisjoni istungil natukene hägusaks ning rahanduskomisjon palus neid täpsustada. Täpsustatud vastused me täna ka saime. Võin teile need edasi saata.

12:11 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi.

12:11 Jürgen Ligi

Aitäh, austatud ettekandja! Teie kõrgelt haritud spetsialistina mõtlete muidugi tulu ülemisele otsale, aga minu küsimus oli sihitud pigem alumisele otsale. Selgitage kolleegidele, mida võidavad need inimesed, kes teenivad aastas 5000, 4000 või 3000 eurot, rohkem ei suuda! Kas nemad saavad 500 eurot maksuvaba miinimumi ära kasutada?

12:12 Aivar Sõerd

Aitäh! Need inimesed kahjuks seda ei saa. Aga tegelikult kui me vaatame siin seda palgaskaala kõige kõrgemat otsa, siis need inimesed kaotavad suhteliselt vähe – see maksuvaba miinimumi osa on nende jaoks lihtsalt liiga väike. Kõige kehvemas seisus ongi need inimesed, kelle palk on kuu arvestuses 1200 eurot nii palju ülespoole, et maksuvaba miinimum hakkab vähenema ja väheneb paljudel nullini. Sinna kategooriasse kuuluvad järgmistel aastatel ka kõrgema kvalifikatsiooniga oskustöölised.

12:13 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

12:13 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Nimetasite summat 11,9 miljonit järgmisel aastal. Kas see ei ole veidikene vähendatud? Kooseluseadus jäi Reformierakonna toetusel tühistamata ja nii võib juurde tekkida hulk kaasasid, kes ühisdeklaratsiooni saavad tulevikus esitada. Võib-olla on see summa liiga väike ja lisaraskus riigieelarvele kujuneb märksa suuremaks?

12:13 Aivar Sõerd

Aitäh selle küsimuse eest! Need summad ongi juba täpsustunud. Meil on siin seletuskirjas jah pakutud 11,9 miljonit, aga see tugineb vananenud andmetele. Ühisdeklaratsioonide taastamise kogumõju on 22 miljonit eurot. Juunikuus vastu võetud tulumaksuseaduse muudatustega tehti väikesi mööndusi ja nende möönduste maksumus on 3,4 miljonit eurot. Ehk siis 18,6 miljonit on see täpne summa, mis võetakse peredelt ära selle tõttu, et ühisdeklaratsioonide võimalus on kadunud.

12:14 Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, ole hea!

12:14 Igor Gräzin

Hea ettekandja! Siin on juttu olnud, et tulumaksuvaba miinimumi tõstmine on justkui igavesti vinge ja kasulik värk, mis kompenseerib kuhjaga selle tulu, mis võiks tekkida ühisdeklaratsiooni esitamisest. Ma olen mitmete valijate ja muude inimeste käest küsinud, kas nad saavad tulumaksuvaba miinimumi tõstmisest kasu või ei saa. Standardne vastus on: pole õrna aimugi. Härra Kruusimäe oli siin nagu väga mures stabiilsuse ja muude säärase asjade pärast. Kuidas selle tulumaksuvaba miinimumiga ikkagi on? Kas me teame, kas ta tuleb või ei tule, kellele tuleb ja kellele ei tule? Mingi jama on siin.

12:15 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Ega ei teagi. See selgub alles siis, kui aasta 2018 on möödas. Siis maksumaksja lööb oma palga ja muud tulud kokku ja maksuvaba miinimumi täpne individuaalne summa arvestatakse selle aasta tulu põhjal. Ette teada on seda üsna keeruline. Ma ise olen selgitanud, et teatud tulusid ei ole kuidagi võimalik ette teada. Kes see oskab öelda, kui palju näiteks Tallinna Vesi järgmine aasta dividende maksab? Kui ma teaksin, kui palju Tallinna Vesi järgmine aasta dividende maksab, siis ma ehk ostaks ettevõtte aktsiaid, aga ma ei tea seda. Nii et tulude ennustamine on paljudel lausa võimatu.

12:16 Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

12:16 Igor Gräzin

Ma saan aru, et probleem ei ole mitte majandusprognoosis, vaid lihtsalt selles, et praeguse koalitsiooni välja pakutud tulumaksuvaba miinimumi rakendamisel ei ole lihtsalt võimalik asjaomaseid summasid ette teada.

12:16 Aivar Sõerd

Jah, see on õige, ainult et see jutt läheb selle eelnõu teemast liiga kaugemale. Aga põhimõtteliselt te olete oma mõttekäiguga õigel teel.

12:16 Esimees Eiki Nestor

Terje Trei.

12:16 Terje Trei

Ma tänan! Hea ettekandja, minul on ikka mure pere väärtustamise pärast, tagala väärtustamise pärast. Siin ei tohiks olla tähtis, kes vähem palka teenib. Kui ikkagi üks inimene on kodus või töötab osalise ajaga, siis teine ehk saab selle võrra rohkem panustada nii ühiskonna kui oma pere hüvanguks. Aga kokku nad seda summat mitte kuidagi liita ei saa, nad ei saa 2 × 500 eurot tulumaksuvaba miinimumi endale arvestada. Kuidas ikkagi seda ebaõiglust selgitada?

12:17 Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! No loomulikult on see ebaõiglane ja ühisdeklaratsioonide taastamine sellisel kujul, nagu meie laudadel olevas eelnõus pakutakse, selle ebaõigluse likvideeriks. Tegelikult on ühisdeklaratsioonid Eesti maksuõiguses olnud alates 1994. aastast. Igal juhul on need olulised mitte ainult sellisest abikaasade staatuse kinnitamise seisukohast, vaid need on peredele ka reaalselt majanduslikku kasu andnud.

12:18 Esimees Eiki Nestor

Andrei Novikov, palun!

12:18 Andrei Novikov

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et selle otsuse mõju eelarvele oleks 12,6 miljonit eurot. Kuna sellises summas katet leida on keeruline, siis mis oleks teie arvates see ebavajalik asi riigieelarves, mille arvel võiks selle otsusega kaasnevat rahakulu katta?

12:18 Aivar Sõerd

Aitäh! Kui ma õigesti kuulsin, siis mitte 12,6, vaid 18,6 miljonit. Aga võimalusi selleks on hästi palju. Näiteks kas on vaja seda, et riik sekkub üüriturule? Seal ju pannakse mängu kümned miljonid eurod. Kui me vaatame ükskõik millise ministeeriumi valitsemisalas, siis me leiame sealt bürokraatiat, mida võiks vähem olla. Võib-olla võiks üle vaadata ka teatud asutuste majandamiskulusid. Hästi palju on võimalusi. Meil on riigieelarve just praegu rahanduskomisjonis menetlemisel ja ma julgen väita, et iga ministeeriumi haldusalas leiab mingisuguse koha, kust kokku hoida.

12:20 Esimees Eiki Nestor

Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Aivar Sõerd! Rahanduskomisjoni nimel ettekandja on Mihhail Stalnuhhin, komisjoni esimees. Palun!

12:20 Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Nüüd on teil meeldiv võimalus luulude maailmast tagasi reaalellu tulla. Komisjon arutas tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 484 tänavu 17. oktoobril. Eelnõu tutvustas kolleeg Aivar Sõerd. Ta tegi oma ettekande täpselt samal moel ka komisjonis, ma ei hakka seda kordama. Kohal olid Rahandusministeeriumi esindajad. Peale tutvustust võis esitada küsimusi. See piirdus algatajate ja Rahandusministeeriumi esindajate dialoogiga ning see lõppes sellega, et istungi lõpus ma palusin, et kõigile algatajate küsimustele saadaks Rahandusministeerium kirjalikud vastused. Need on laekunud, need on registris üleval ja ma ei hakka neid siin ette lugema. Nagu kolleeg Jürgen Ligi kunagi varem ütles: mis komme see on lugeda täissaalile protokoll algusest lõpuni ette! Kõik siin oskavad loodetavasti lugeda ja see dokument on täies ulatuses kättesaadav.

Arutelu lõppes komisjonis sellega, et võeti vastu otsus määrata kaasettekandjaks komisjoni esimees ja viia esimene lugemine läbi täna ehk 24. oktoobril. Ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata sai vastu võetud hääletage 6 poolt, 4 vastu ja 0 erapooletut. Aitäh!

12:22 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Andres Herkel, palun!

12:22 Andres Herkel

Aitäh! Te lubasite meid luulude maailmast reaalsusse tuua. Palun täpsustage meile, mis olid eelkõneleja ehk härra Sõerdi ettekandes luulud!

12:22 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh meeldiva võimaluse eest rääkida seda, mis ma pidin lõpukõnes ütlema! Teeme väikesed arvutused! Eestis on umbes – ma ei arvestanud, et pean täna teatud arve täieliku täpsusega teadma, polnud ju ette arvata, et sellisel tasemel arutelu tuleb – 600 000 töötavat inimest. Nendest võidab tänu

uuele tulumaksuvabale miinimumile Rahandusministeeriumi väitel 86%. Kui ümardame allapoole, siis umbes pool miljonit inimest. Nende võit on, arvestades Eesti keskmist palka, mis on veidi üle 1200 euro, 768 eurot aastas. Teeme arvutuse: pool miljonit korda 768, saame kokku, et täiendavalt läheb perede taskusse kõvasti üle 300 miljoni euro. Me arutame siin täna justkui mingit maailmaprobleemi. Sealtsamast perede eelarvest olevat kadunud 19,6 miljonit. Tegelik tulu, mida Eesti pered ainult tänu tulumaksuvaba miinimumi tõstmisele saavad, on üle 300 miljoni, mis ületab 15–16 korda summa, millest täna räägiti.

Mulle muidugi väga meeldis siin kõlanud lause – ma püüan selle meelde tuletada – tulude arvestamise kohta. Pärast ma kontrollin, kuidas see stenogrammis täpselt on. Meile kogu aeg räägitakse, et te ei arvuta täpselt läbi, teete mingid valed prognoosid, ei aja eelarvet balanssi jne. Praegu kõlas minu arvates ülimalt huvitav lause, et seda on pahatihti võimatu teha. Midagi oli seal veel täiesti sellist usumatult head, peale stenogrammi lugemist tuletan meelde.

12:24 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

12:24 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Mulle tundub, et see tulumaksuvaba miinimum ei pruugi aidata neid peresid, kus on palju lapsi ja üks pereliikmetest töötab, saab täiesti korralikku tulu, aga teine ei tööta. Ja raskused ometigi on. Selles mõttes on jutt pereväärtuste hoidmisest, perede väärtustamisest minu meelest asjakohane, nagu ka eelnõu algatajate seletuskirjas olev osutus, et eeskätt te panete praegu löögi alla noored ja suured pered, kus tuleb sagedamini ette, et üks abikaasast töötab ja teine on lastega kodus. Kuidas te seda kommenteerite?

12:25 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Täpselt nii, nagu üks minister rahanduskomisjonis seda kommenteeris. Peretoetused tõusevad järgmisel aastal näiteks kolme lapsega peredel 6200 euronist aastas. Tõuseb tulumaksuvaba miinimum. Tulumaksuseadus ei ole ainus seadus, mis reguleerib meie elu. Meil on järgmise aasta eelarves ette nähtud väga palju hüvesid lastega peredele.

12:25 Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

12:25 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud esimees! Austatud komisjonipoolne ettekandja! Millegipärast ma kogu aeg kuulen seda ja teie ka viitasite Rahandusministeeriumi väitele, et 86% inimestest võidab selle tulumaksuvaba miinimumi muudatuse tõttu. Aga kui te arvutate seda 86%, miks te võtate selle lähtebaasiks varasema maksuvaba miinimumi 180 eurot kuus? Me ju võtsime vastu seaduse, et maksuvaba miinimum tõuseb järgmisel aastal 190 euronist ja 205 euronist 2019. aastal. Miks te ilustate kogu aeg seda asja? Me peaksime vähemalt rahanduskomisjonis olema täpsed.

12:26 Mihhail Stalnuhhin

Tegelikult need praegu kõlanud küsimused ei puuduta üldse meie komisjoni istungil arutatut. Nagu ma ütlesin, tahtsin sellest rääkida oma kõnes fraktsiooni nimel. Ma nüüd ei teagi, kas on mõtet seda esitada, sest, Andres, mulle tuli meelde see kolmas asi. See oli küsimus, miks te ei arvesta seda 190 eurot. Aga samal põhjusel, miks me ei arvesta järgmisel aastal teie planeeritud diislikütuse aktsiisi tõusu. Sest seda ei ole, füüsiliselt see raha puudub.

Nüüd see lause, et kust te võtate, et järgmine aasta oleks tulumaksuvaba miinimum olnud 190 eurot – vahest see oleks kiiremini tõusnud, võib-olla olnuks vaja oodata. No see on juba, ütleme, selline ... Mõni vanem mees ütleb, et no oota natuke, võib-olla ta kasvab. Ja mida rohkem me ootame, seda rohkem on šansse, et ta hakkab kiiremini kasvama. Aga hea küll! Ei ole mõtet arutada millegi üle, mida looduses enam ei ole. Me ei aruta aktsiisitõusu, me ei aruta ka seda kümneeurost maksu, sellepärast et neid lihtsalt ei ole seaduses olemas. Rääkida sellest, mis oleks võinud olla, mis oleks võinud tulla – see on täiesti mõttetu jutt. Saali käest pean nüüd vabandust paluma, aga vana sõprus Andresega pani mu siiski

vastama nendele küsimustele. Ma veel kord kordan: neid küsimusi komisjonis arutlusele ei olnud ja sellist debatti, nagu siin täna, ka ei olnud. Aitäh!

12:28 Esimees Eiki Nestor

Ei ole enam küsimusi ettekandjale. Aitäh, Mihhail Stalnuhhin! Avan läbirääkimised. Reformierakonna fraktsiooni nimel Jürgen Ligi, palun!

12:29 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Tulumaksuvaba miinimum on üks õilis instrument ja Reformierakond on tegelikult kaitsnud seda järjekindlalt. Ma võin, käsi südamel, öelda, et me olime koalitsiooniläbirääkimistel ainus erakond, kes nõudis tulumaksuvaba miinimumi tõstmist. IRL-il olid Partsi munad, sotsid ütlesid, et neid see ei huvita – neid huvitas astmeline tulumaks. Samamoodi on astmeline tulumaks alati huvitanud Keskerakonda. Meie arvates peab tulumaksuvaba miinimum olema igale kodanikule üks riikliku koormiseta tulu osa. Riik ei võta sellelt maksu, ja asi ants. Praegune käkerdis ei ole ei sotsiaalpoliitika, perepoliitika ega majanduspoliitika ja selle vastu me protestime selle eelnõuga. Ainus valdkond, kus see maksuvaba miinimum tõesti töötab laitmatult, on perepoliitika. Tõepoolest on perekond üks tervik. Lapsevanemad või abikaasad jaotavad oma rolle, keegi panustab rohkem tööle, keegi millelegi muule, ja nad saavad igal juhul kätte oma miinimumi – raha, mida ei koorma valitsus maksukohustustega. Meie arvasime, et optimaalne piir on 300 euro kandis ehk siis 300 + 300. Nüüd tõsteti see piir uhkelt 500-le ja valetatakse siin iga nädal korra, et 500 on tulumaksuvaba miinimum. Aga ei ole ju! Asi on ju selles, et nendelt, kes on elus rohkem edasi jõudnud, rohkem õppinud, võetakse see miinimum üldse ära! Ja neid on väga palju. Siinamaani on arvatud, et need inimesed on ühiskonna vedurid, teistele töö pakkujad, spetsialistid. Sinna hulka langevad lähiajal ka õpetajad. Ja nüüd kelgitakse, et kõik saavad kasu! Mida peavad mõtlema need inimesed, kelle sissetulekut hakatakse kärpima? Kellelt see raha ikkagi ära võetakse? Neilt, keda me tegelikult otsime tikutulega: spetsialistidelt. Me mõtleme, et toome neid välismaalt sisse, aga siis riik teatab, et ta paneb neile keskmisest suurema maksukoorma. Teine asi, millest ma üldse ei suutnud panna esinejat rääkima, on see, et sotsiaalpoliitikana on see täielik jama. Sotsiaalselt haavatavad grupid ei saa seda raha kätte. Kõige vaesemad ei saa sellest maksuvabastusest kasu. Sa pead teenima arvestatava summa, et seda raha kätte saada. Vaesed jäävad sellest kasust ilma, kas täielikult või osaliselt. Tunnistage seda! Ärge rääkige 500 eurost! Sotsiaalpoliitikas ei kõlba maksuerandid. Ka majanduspoliitiliselt on see saast, sest sellega me subsideerime odavaid töökohti ja tegelikult anname tööandjatele ettekäände palka mitte tõsta. Öeldakse, et sa saad ju netos rohkem kätte. See on reaalsus, just see toimub tööturul. Majanduspoliitiliselt ei ole mitte mingit õigustust subsideerida odavaid töökohti. Küll aga on täiesti arvestatav see jutt, et meil võiks piirata kõrgepalgaliste maksukoormust. Õnneks polegi kõrgepalgaliste maksukoormus siiani väga suur olnud ja seda tõstma hakata on isegi sümboolselt täiesti vale. Me teeme näo, nagu me teeksime selle usina käeliigutusega lihttöölised kunagi jõukaks. Ei tee! Nii et, Riigikogu, mõelge järele, kas perekond on teile väärtus või pole sel mingit tähendust, et ühele me anname selle tulumaksuvaba miinimumi ja teisele ei anna! Ja enamasti just naistele me seda ei anna, aga kelgime siin jutuga 500 maksuvabast eurost. Aitäh!

12:33 Esimees Eiki Nestor

Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:33 Mihhail Stalnuhhin

Härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Keskerakonna fraktsioon ei toeta seaduseelnõu 484. Me oleme kindlal arvamusel, et see seadusmuudatus, mis puudutab tulumaksuvaba miinimumi ja hakkab kehtima järgmisel aastal, on selgelt nii majanduslik kui ka sotsiaalne abinõu. Me tahame elada nagu Rootsis, aga miskipärast osa meist ei soovi maksta selliseid makse, nagu makstakse Rootsis. Üldine heaolu sõltub siiski sellest, kuidas ühiskond rahavoogusid reguleerib. Inimene, kelle palk on üle 2100 euro, tõesti kaotab selle maksureformiga, aga ta ju ikkagi tahab, et kui ta hommikul tänavale tuleb, siis tänav on puhastatud. Ta tahab, et kioskis istuks tädi, kellel on miinimumpalk, ja ta müüks talle kohvi ja ajalehte. Ta soovib, et seal kontoris, kuhu ta ilmub, oleks juba hommikul kella viiest toimetanud koristaja ja

teinud kõik korda. Kõike seda ta tahab. Aga ta ei taha süveneda sellesse, kuidas elavad need inimesed. Ta ei soovi neile midagi anda. Ta muudkui hüppab esile ja tahab rääkida sellest, kui tubli ta on, ta on saanud hea hariduse ja kõrge palga. Mille arvel see tuleb, sellest ta mõelda ei taha.

Me teeme järgmisel aastal suure sammu õiglase ühiskonna poole. Me hakkame palku tõstma. Ma ei ütle, et see on kampaania, see on poliitika – ja selleks oleme mitu sammu teinud juba järgmise aasta eelarves. Me tegutseme selle nimel, et Eesti poleks riik, kus ainult 15% elanikest arvaks, et see on ideaalne, hea riik, kus on hea elada. Me soovime, et absoluutne enamus mõtleks täpselt samuti. Selleks on vaja rohkem õiglust ka majanduses. Nii et me ei toeta seda tagasiminekut. See oleks koopaaeg. On vale mõelda, et te saate kogu aeg kuskil mäe otsas istuda ja üleolevalt sealt alla vaadata: ah, need ei oska midagi teha, neil pole haridust, las nad elavad selle palgaga, mille me oleme neile oma poliitikaga viimase 12 aasta jooksul korraldanud! Me ei toeta selliseid samme. Aitäh!

12:36 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun! Enne veel protseduuriline küsimus Jürgen Ligilt.

12:36 Jürgen Ligi

Aitäh, härra esimees! Kas mitte ei peaks puldis peetavad kõned olema kuidagi eelnõuga seotud? Me saime siin just proletaarset vihakõnet kuulda, aga kuidas on see seotud perede ühisdeklaratsioonidega?

12:36 Esimees Eiki Nestor

Kodu- ja töökorra seadus ei ütle selle kohta midagi. Andres Herkel, palun!

12:36 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud kolleegid! Räägin hästi lühidalt. Jürgen Ligile tahan teha selle märkuse, et Reformierakond ei olnud nondel koalitsiooniläbirääkimistel, millele sa osutasid, teps mitte ainuke erakond, kes rääkis vajadusest tulumaksuvaba miinimumi tõsta. See, et Reformierakond otsustas Vabaerakonna läbirääkimistelt kõrvale tõsta, on iseasi, aga sellest vajadusest me rääkisime võrdlemisi häälekalt. Ja me rääkisime just nimelt järsu tõstmise vajadusest. Ma arvan ka, et erinevalt praegusest koalitsioonist oli meil täiesti töötav lahendus, kuidas seda teha, kuidas seda katta tulumaksu määra tõstmisega, nii et raha jääks madalapalgalistele inimestele tööpoolest rohkem kätte ja oleks teatud tasakaal nii rahanduspoliitika mõttes kui ka ühiskonna erinevate tuludetsiilide tasakaalu mõttes. Nüüd aga paar sõna härra Stalnuhhinile. Ma jagan tegelikult seda imestust. Härra Stalnuhhin tuli bravuurikalt komisjoni esindajana kõnepulti ja teatas, et toob meid luulude maailmast reaalsesse maailma. Minu meelest oli see küll vastupidi. Härra Sõderi argumendid olid küllaltki loogiliselt esitatud ja minule mõistetavad. Aga vabandage väga, ma ei hoomanud tänavate puhastamise ja kioskites kohvi müümise seost käsitletavate küsimustega. Ammugi mitte ei tohiks me kasutada siin selliseid väljendeid, et ühisdeklaratsioonide esitamine, mis kindlasti aitaks lasterikkaid peresid ja noori peresid, kus üks vanematest töötab, teine on kodune, oleks tagasimineku koopaaega. Ma kutsun küll üles siin puldis paremini sõnu valima. Aitäh!

12:38 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Austatud Riigikogu, juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 484 esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda ettepanekut on meil vaja täiskogus hääletada.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele ettepaneku eelnõu 484 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt oli 42 Riigikogu liiget, vastu 37, erapooletuid ei olnud. Eelnõu 484 on esimesel lugemisel tagasi lükatud. Jõudu! Kohtume homme.

Istungi lõpp kell 12.42.